

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת ויקרא

ירושלים עיה"ק תובכ"א
תשע"ט לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו
ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו
בשנת תשמ"ה בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין
משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים ה"ו, כי
כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא
יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמר על פרשת השבוע,
ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רואה
אור לראשונה כאן בס"ד.

כל המעוניין לזכות את הרבים ולפתוח
נקודת מכירה לחוברות אלו, בבית הכנסת
/ ישיבה / מקוה וכיו"ב, על ידי קופה
[שיניחנה מליל שישי עד מוצ"ש מדי שבוע],
ניתן לפנות למערכת ההפצה.

**לכל ענייני ההפצה יש לפנות בשעות בין
הסדרים, לפלאפון מספר 0527622629**

ניתן להשיג את החוברות בנקודות המכירה

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת ויקרא

מעלת הקרבנות / החסר הגדול בחורבן הבית / תפלה על הגאולה / מעלת אמירת פרשת הקרבנות ופרשת פיטום הקטורת / תפלה בכוונה וב'התפשטות הגשמיזם'

מפתח העניינים

החסרון וההעדר הגדול אחרי חורבן בית המקדש / הקרבן מקרב את האדם לבוראו אחרי שהתרחק ממנו על ידי החטא / 'כהנים אוכלים ובעלים מותכפרים' / יביא קרבן ויתכפר לו / החסד הגדול שניתן לכפר על ידי ה'קרבנות' / 'תורה תחילתה חסד וסופה חסד' / חסדיו של הבורא יתברך / החסד הגדול של הקרבן שמגיע תמורת האדם / יסוד המצוה של ה'קרבן' ההתבוננות שהוא בא בעד האדם / הפסד לכל העולם כולו / ככל שהאדם בר דעת יותר - הוא מבין גודל ההפסד והחסרון / מעולם לא לן אדם בירושלים ועוון בידו / מעלת קרבן התמיד / 'על העבודה' / תפלה על הגאולה / גדולת מעלת אמירת 'פרשת הקרבנות' ופרשת 'פיטום הקטורת' / אמירת פרשת הקטורת מסוגלת כנגד גזירת מיתה / שלא לומר פרשיות הקרבנות ב'רפיון' / מעלת אמירת 'פרשת הקרבנות' ו'פיטום הקטורת' הוא בכוונת הלב דווקא / ללמוד את פרשיות הקרבנות / ללמוד את פרק 'איזהו מקומן' / שהתפלה תהיה שלימה ולא 'חסרה' ו'מטושטשת' / מאה ברכות בכל יום - מדוע אינם מקדשות את האדם? / עשה 'תענית דיבור' ארבעים יום.. / תפלה 'עבודת הלב' / 'התפשטות הגשמיזם' / מעשה בזה על מרן רבי יעקב אבוחצירא זצ"ל / ה'איכות' של הלימוד בענייני הקרבנות

חוברת זו והלימוד בה יהיה לעילוי נשמות רבי מסעוד בן אסתר ז"ל, ורבי יוסף בן אסתר ז"ל, ומרת סימי בת חנה ז"ל, ומרת פיבי בת חסיבה ז"ל.

מפתח חידו"ת

- א. בענין העושה מצוה שלא כתקנה כח
ב. בענין טעם המליקה בצפורן ולא בסכין כט
ג. בענין כל דבש לא תקטירו לג
ד. בענין הכבש מקדש את הראוי לו לד
ה. בענין ריח נִיחוח האמור בבקר ובעז לט
ו. בענין מעלת קרבן שעירת עזים על כבשה מ
ז. בענין אשם ודאי מג
ח. בענין אשם תלוי אם מכפר מה
ט. בענין תשומת יד מז

נשמח מאוד לקבל כל הערה והארה
הוספות וטעויות הדפוס וכיו"ב
ולהוספה לרשימת התפוצה
במייל: 8542164@gmail.com

אי"ה החל מהשבועות הקרובים
תהיה אפשרות לקבל את
החוברות "מוגיד דבריו ליעקב"
בדואר עד הבית
ניתן ליצור קשר בפלאפון
מספר 0527622629

ניתן להשיג את החוברות
מתחילת השבוע בשולחנות ההפצה
של י. בלוי בבתי הכנסת

ניתן להקדיש את הוצאות
הדפסת החוברות השבועיות
בפלאפון מספר 0527628840

מעלת הקרבנות / החסר הגדול בחורבן הבית / תפלה
על הגאולה / מעלת אמירת פרשת הקרבנות ופרשת
פיטום הקטורת / תפלה מתוך כוונה וב'התפשטות'
הגשמיות'

החסרון וההעדר הגדול אחרי חורבן בית המקדש

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לדבר בענייני הפרשה וענייני הזמן. מתחילים חומש ויקרא, פרשת השבוע פרשת ויקרא, ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה', מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם' (ויקרא א א-ב). ואחר כך התורה מבארת בהרחבה את כל סוגי הקרבנות, קרבן עולה, וכו'. וצריכים אנחנו להבין ולהתבונן מהו הענין של הקרבנות, ועל ידי זה נוכל להבין גם את מה שהפסדנו, את ה'העדר' הנורא וה'חסרון' העצום, במה שעדיין לא זכינו שנבנה בית המקדש, ואין לנו אפשרות להקריב קרבנות.

הקרבן מקרב את האדם לבוראו אחרי שהתרחק ממנו על ידי החטא תחילה צריך להבין מה פירוש המילה 'קרבן', מאיזה לשון זה מושאל? לימד אותנו הרמב"ן (ויקרא א סוף פסוק ט), וכך מבואר בספרים הקדושים (ע' קיצור כוונות לרמח"ל בתחילתו, מהר"ל נתיב התשובה פ"א עמוד יט, גור אריה שמות כא ג, גבורות ה' פ"ח, נתיב העבודה פ"א, גור אריה במדבר כח יא, מהר"ל שבועות ט). - 'קרבן' מלשון 'קירוב', לקרב את מי שהתרחק.

א. שכולו כליל לה' יתברך, אין לך רצוי כמו הקרבן עולה שכולו כליל (תנחומא פר' צו סי' יג). 'אם עולה קרבנו מן הבקר, זכר תמים 'קריבנו' (ויקרא א ג).

אדם שהתרחק מבוראו על ידי חטא² - יתקרב על ידי ה'קרבן', על ידי ה'כפרה' של ה'קרבן'. ואין לך דבר טוב כמו הקירוב לבורא יתברך. ואין לך דבר רע מסוכן גרוע ואיום כמו ריחוק מהבורא יתברך. 'כי הנה רחוק יאבדו' (תהילים עג כז). כשאדם רחוק מהבורא יתברך הוא אבוד לגמרי (רח"ל). להתבונן מה שכתוב כאן. זה נורא למתבונן. אדם שהוא רחוק מה' יתברך, אין לך רע וצרה גדולה מזו, וכשאדם קרוב לקב"ה - אין לך טובה גדולה מזו. וכמו שדוד המלך ע"ה אמר 'ואני קרבת אלהים לי טוב' (תהילים עג כח). 'וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה', כלשון הרמח"ל ב'מסילת ישרים' (פ"א). הטוב היותר גדול שיכול להיות, זה קרבת השי"ת. אם תשאל בני אדם: 'מה נקרא 'טוב'? מה זה ה'טוב'?', יתארו לפניך כל מיני תיאורים של 'טוב',

ב. 'חטא' מלשון 'חסרון'

ו'חטא' פירושו 'חסרון', (זה פירוש המילה 'חטא'), כמו שהפסוק אומר בספר מלכים (א' א כא), בת שבע אמרה לו לדוד המלך ע"ה, שאם אדוניו יקח את המלכות ולא שלמה כפי שהבטחת, 'והייתי אני ובני חטאים', חטאים מלשון חסרים (רש"י ומצודות ציון מלכים שם, וע"ע רש"י בראשית לא לט), חסרים את המלכות שהבטחת לנו. 'חטא' משמש 'חוצץ' חומה ו'פרגוד' ו'מסך מבדיל' בין האדם לבין בורא רח"ל (ישעיה נט ב, וע' מהר"ל נתיב התשובה פ"א עמוד יח, דרך החיים פ"א מ"ז, נתיב הצדקה פ"ו ופ"ז, נתיב הייסורים פ"א, נצח ישראל פ"ה, אור חדש דף סה ע"א, באר הגולה באר ד, גור אריה שמות ה יג, גור אריה במדבר כח יא).

ג. ביאור המילה 'כפרה'

פירוש המילה 'כפרה', כמו שמפרש רש"י בכמה מקומות, זה לשון 'קינוח' לשון 'ניקוי' (רש"י בראשית לב, כא. רש"י עזרא א, י. דברי הימים א כח יז, ישעיהו כח יח), [ולשון 'ריצוי ופיוס', (רש"י דברים לב מו)], כמו שאדם מקנח את ידיו ב'מפה' או ב'מגבת', כך ה'קרבן' משמש לקינוח ה'חטא'. להעביר ולנקות אותו לגמרי מכל וכל.

(כל אחד לפי דמיונותיו וחלומותיו), מלמד אותנו ה'מסילת ישרים': הכל הבל הבלים. 'ואני קרבת אלהים לי טוב', זה ה'טוב' האמיתי, השאר הם הבלים. [א"ה: וראה במה שהרחיב בזה רבינו שליט"א בקונטרס מגיד

ד. 'בתי' כנסיות ובתי מדרשות פרדס הצדיקים ומאסר הרשעים'

וזה סימן ובחינה לאדם. בעל חרדים ב'פרקי המוסר' שלו בסוף ספרו (מצות התשובה פ"ה אות א), מביא, ש'בית המדרש' ו'בית הכנסת', (העיקר שיהיה בית ה' ומקום ה'), זה הבוחן של האדם, כיון שהוא משמש כ'פרדס' ו'בוסתן' לצדיקים. מי שהוא 'צדיק' באמת, הוא מרגיש טוב מאוד בהיותו בבית ה'. הוא מאושר ושמח. הוא לומד תורה, הוא שומע שיעור, הוא 'נהנה מזיו השכינה'. אם התפלה ארוכה עוד כמה דקות, הוא לא יסקול אחרי התפלה את הש"ץ ויאמר לו 'טרחא דציבורא'.. אדרבא כל רגע ורגע שנמצא טוב לו. כ'בוסתן', אדם ייתאר לעצמו מה זה 'בוסתן', גן נפלא עם 'מזרקות מים', ופרחים רחניים וכו', ממש מעין 'עולם הבא', אדם יושב ונהנה, כל כך טוב ויפה, ריח ערב יש שם, נפלא עד למאד, וכמה שישאר רוצה עוד ועוד, רוצה לשבת שם ימים ולילות ולא לצאת, כך זה משמש בית ה' לצדיק, טוב לו, כל רגע ורגע הוא יושב ונהנה ומתענג, וכשצריכים לצאת - קשה לו. ולהיפך, אותו המקום בדיוק, בית ה' הוא מאסר למי שאינו צדיק. מרגיש שם ב'בית הסוהר', כל רגע ורגע שעובר עליו קשה עליו כ'קריעת ים סוף'.. (הוא מרגיש שהוא כולו 'נשרף', עד שהוא מחפש את העשן.. 'מתי יבוא רבי חנינא בן עקשיא ויגאל אותי?!'.. זה המשאלה שלו..) קשה לו. כי הוא לא מבין את הערך של בית ה'. 'ואני קרבת אלהים לי טוב' (תהילים עג כח). זה ה'טוב' האמיתי, בית ה'.

מי שיראה בספרים כמה הייתה ההפלגה של רבותינו בדבר הזה, שכחו מכל דבר אחר (ממש), רק בשביל לשבת בבית ה'. כי כך הוא קרוב לבוראו. קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא (על פי זוה"ק ח"ג דע"ג ע"א). ועל ידי 'תורה' קרובים לבורא יתברך. זה 'בחינה' לאדם. שאדם יבדוק ויראה אם כשהוא הולך לבית ה' הוא הולך ב'שמחה' וב'ששון' וב'טוב לב', או שצריך 'לכוף' עליו הר כגיגית', למשוך אותו, לפתות אותו, ('מר כדאית ליה ומר כדאית ליה'..) עד שיבוא. זה הבחינה. אדם יבחן את עצמו וידע לפי זה איך לעבוד ולעמול.

דבריו ליעקב חלק יד (פרשת יתרו תשע"ט, עמוד יג) בביאור עונש נחש הקדמוני שיהיה מרוחק מהשי"ת. ע"ש].

'כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים'

הגמרא (יבמות ז' סע"א) אומרת שאפילו באכילה של הקרבן, הכהנים אוכלים - ובעלים מתכפרים. על ידי ה'אכילה' שהכהנים אוכלים את בשר הקרבנות זה עצמו משמש כ'כפרה'. כי זה אכילה של קדושה. ונעדרנו מכל זה.

יביא קרבן ויתכפר לו

רבותינו ז"ל במדרש פסיקתא (והובא בילקוט שמעוני יחזקאל פרק יח רמז שנת, וע"ע ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) אמרו, שאלו, מה דינו של אדם שחטא? נבואה אמרה, ימות. אדם שחטא, אדם שמרד במלכו, שזרק אבן על מלכו (ע' תומר דבורה פ"א, נפש החיים ש"א), אין לו תקנה, הוא אבוד. התורה אמרה יביא קרבן ויתכפר לו. והקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר לו.

החסד הגדול שניתן לכפר על ידי ה'קרבנות'

מחסדי השי"ת היותר גדולים ונפלאים שנתן את התיקון של 'קרבן' לאדם, שאפילו עשה מה שעשה, 'שגג' 'שכח' 'לא התבונן', 'חילל שבת', זה חטא איום ונורא [וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב () בהערה. ע"ש], וגם ב'שוגג' זה עוון איום ונורא, אבל זה לא חמור כל כך כ'מזיד', מה התקנה שלו? יביא קרבן 'חטאת'. זה חסד גדול שהקרבן הזה מועיל לו לכפר לו ולתקן את החטאים לו. כיון ש'חסד ה' מלאה הארץ' (תהילים לג ה), הקב"ה ית"ש במידת טובו ובמידת חסדיו היא לאין שיעור, בכל פינה וזווית, אלא שלא מתבוננים

בזה, עינו של האדם טחה מלראות את כל זה, אבל המתבונן יראה ש'חסד ה' מלאה הארץ', וחפץ חסד הוא, ומנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים, יראה שבאמת כולו מוקף חסדים 'מכף רגל ועד ראש'.

'תורה תחילתה חסד וסופה חסד'

אמרו רבותינו (סוטה יד. וילקוט שמעוני תהילים פרק כה רמז תשב) 'תורה תחילתה חסד וסופה חסד'. תחילתה חסד, עצם הבריאה של אדם הראשון, זה חסד שאין כדוגמתו. ואחרי שחטאו מה שחטאו, נאמר 'ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם' (בראשית ג כא), אומר רבינו בחיי ז"ל (בראשית שם), אתה המעיין תתבונן ותראה, אחרי מה שעשו וחטאו, כביכול מה שאין הפה יכול לדבר, הקב"ה ית"ש הוא עצמו היה זה ש'תפר' להם את המלבוש לאדם וחווה. ומה היה חסר אילו נאמר שהמלאך גבריאל היה תופר להם את הבגדים? (כל אחד מאיתנו היה שמוח אם גבריאל היה תופר לו חליפה... היה שמוח וטוב לב). אבל כאן **הקב"ה ית"ש**, הוא ולא אחר, בכבודו ובעצמו ית"ש הלביש אותם. ללמדך שלמרות מה שקרה, לא זו מלחבבן. עדיין האהבה והחסד עם אדם הראשון.

ה. הקלקול של חטא אדם הראשון, חמשת אלפים שנה ויותר חלפו מחטא אדם הראשון ועד היום, ועדיין אנחנו סובלים, כל מיני ייסורים וצרות, וגזירת מיתה לא בטלה. רואים מה זה חטא אחד, שאיבד תורה וטובה הרבה. שאדם יתבונן וילמד מכאן חומר הענין. וכמה קשה ונורא עון אחד!!

ו. אחרי שהקב"ה נתן לאדם הראשון הכל, עד שהיה כ'מלאך', ואם היה מונע את עצמו מן החטא עוד שעתיים (ע' סנהדרין לח:): כבר היה העולם מגיע לתיקון, ולא היה את כל הצרות הללו. אבל אחרי זמן קצר הוא לא החזיק מעמד ונכשל בנסיון, וקלקל את כל הבריאה, הרס את הכל בכל מכל כל, וזה הרס ה'גשמי', אין צריך לומר עולמות רוחניים כמה שנהרסו ונאבדו אין לשער, תקצר היריעה. (ע' נפש החיים ש"א ועוד).

חסדיו של הבורא יתברך

ב'חטא העגל', מבואר בחז"ל (הובאו בהערה ז') שחטא העגל היה באותה בחינה של חטא אדם הראשון, אותו דבר בדיוק! ולכן נמשכה הלאה גזירת המיתה. ובאותו ענין הקב"ה אומר, 'הנני ממטיר להם לחם מן השמים' (שמות טז ד). אני ולא אחר. כי לא זו מחבבן. עדיין הקב"ה אהבתו איתנו נמשכת למרות שחטאו מה שחטאו, וקלקלו מה שקלקלו, אבל 'חסד ה' על יראיו' (ע"פ תהילים קג יז). לא זו מלחבבן. צריכים להתבונן בזה, כדי להבין כמה האדם מחוייב בהכרת טובה לבורא יתברך, ומחוסר התבוננות לא מכירים טובה.

החסד הגדול של הקרבן שמוגיע תמורת האדם

אחד הדברים הגדולים שעליהם צריך האדם להודות לבורא יתברך, זה ה'קרבן', שנתנו לאדם 'היכי תימצוי' להתכפר לו, על ידי שיקריב קרבן. הרמב"ן ע"ה (ויקרא א ט) מביא - (ומצוה לראות את דבריו בפנים) - כי מה שעושים בקרבן, מעיקר הדין היו צריכים לעשות זאת באדם

ז. חטא עין הדעת - חטא העגל

'אני אמרתי אלהים אתם' (תהילים פב ו), חשבתי שאתם תהיו כמו שרי מעלה, מלאכי אלקים, 'אכן כאדם תמותון' (תהילים פב ז), דרשו רבותינו (במדבר רבה פר' טז ס" כד, הובא ברש"י תהילים שם) כאדם, כאדם הראשון שחבלתם במעשיכם כמוהו. אותו דבר, מה שעשה אדם הראשון, אתם עשיתם. הרי העונש הזה של המיתה בטל במעמד הר סיני. 'חרות על הלוחות' (שמות לב טז), חרות דרשו רבותינו (שמות רבה פר' מא ס" ז) 'חירות', חירות ממלאך המוות ומשיעבוד מלכויות. כאשר כלל ישראל עמדו במעמד הר סיני פסקה זוהמתן, פסקה זוהמת נחש הקדמוני (שבת קמו רע"א). וחזרו למצב של אדם הראשון קודם החטא. אבל כאשר כלל ישראל חטא ב'חטא העגל', חזרו ופגמו בזה. אותה בחינה של קלקול שהייתה אצל אדם הראשון ב'עין הדעת' חטאו בה ישראל ב'חטא העגל'. (וסימך 'ערב רב' בגימטריא 'עין הדעת'. תעשו חשבון ותראו).

עצמו. אדם שעבר על צווי המלך, מגיע לו על כך 'שחיטה'. ואחר כך 'קבלת הדם' ו'שחיטה' ו'זריקה' ו'שריפה', הכל היה צריך להיעשות באדם שחטא, אבל מחסדי הבורא יתברך שציווה על האדם שיביא קרבן ויתכפר לו בזה.

יסוד המצוה של ה'קרבן' ההתבוננות שהוא בא בעד האדם

וזה עיקר העיקרים, שיעשה את המצוה של ה'קרבן' בהתבוננות. זה לא סתם שאדם 'חטא' הוא מביא 'קרבן' ובה העוון מתכפר לו. צריך התבוננות. שלא יהיה 'מעשים בעלמא' שאדם עושה ולא מתבונן במה שעושה. 'ובח רשעים תועבה' (משלי כא כז). 'ובחי כסילים' (קהלת ד יז, וע' ברכות כג). אדם צריך להבין מה התכלית של הקרבן שהוא מביא. מה שהיה צרך להתרחש איתו - עושים עם הקרבן. אחד שחוטא נגד הבורא יתברך, זה מורד במלכות שאין כדוגמתו (ע' תומד דבורה פ"א, נפש החיים ש"א ועוד), אבל הקב"ה ברחמיו, נתן לו 'תיקון', 'קרבן' שיבוא במקומו. אבל צריך שיבין מה התכלית ומה המבוקש". זה הענין של 'תשובה' ו'חרטה' ו'עזיבת החטא'. לא שרק יביא 'עופות' ויעשה 'כפרות' (גם אם יביא 'לול תרנגולים' שלם, זה לא יעזור). ה'כפרה' באה אחרי שיש חרטה ועזיבת החטא. [א"ה: וראה עוד במה שהביא רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ט (פרשת ויחי תשע"ט, עמוד יא) מהבן איש חי זצ"ל, ועיין עוד שם בהרחבה]. וזה כלל גדול בתורה; הרבה פעמים אדם

ח. הטעם והסיבה ל'כפרות' בערב יום כיפור

והמפרשים ביארו שזה הענין של הקרבנות בערב יום הכיפורים שלוקחים עוף ומסובבים סביב הראש, ואחר כך שוחטים אותו (ע' טו"ש"ע או"ח סי' תרה), ואדם שחט 'כמה אני נקי ומצוה צח', (מה הראיה? שהרי העוף לבן..). מה הביאור בזה? אלא הכוונה מה שעושים ב'עוף' היו צריכים לעשות באדם. צריך להתבונן בזה.

נתפס לדבר ה'חיצוני' וקל לו להאחז בדבר הזה. וצריך התבוננות יתירה לראות שלא נכשלים בזה. להבין את עומק יסוד וטעם הדבר האמיתי.

הפסד לכל העולם כולו

ואת כל זה הפסדנו, שעדיין לא זכינו שנבנה בית המקדש. וזה לא רק הפסד שלנו, זה הפסד לכל העולם כולו. במדרש ויקרא רבה (פ' א ס"א) בפרשת השבוע: "אמר רבי יהושע בן לוי, אילו היו אומות העולם יודעים, מה אהל מועד יפה להן", כמה טובה וברכה מביא ומשפיע להם ה'משכן', 'בית המקדש', לא די שלא היו מחריבין אותו, (חלילה, לא היה עולה על הלב כדבר הזה), אלא "היו מקיפין אותו אהליות וקסטריות", היו שולחים לגיונות להקיף ולסובב אותו. כל אומה ואומה הייתה שולחת 'גדוד' שישמש כנציג שלה ויקיף את 'בית המקדש', שזה סימן לכבוד ולתפארת. ואנחנו נעדרנו מכל טוב.

ככל שהאדם בר דעת יותר - הוא מבין גודל ההפסד והחסרון לפעמים מרוב קטנותינו אנחנו לא תופסים את גודל ההפסד והחסרון בחורבן בית המקדש. יש הרבה דברים גדולים, שאדם מחמת דעתו הקטנה לא תופס את חומר הענין, ומי שיותר בר דעת ומי שיותר מבין - הוא תופס את הדבר ובוכה ומצטער על זה. והקדמונים הביאו על זה משל, אם חלילה קורה איזה אסון, אשה אחת מתה, אמא שהשאירה כמה תינוקות אחריה, התינוקות רואים את האמא שלהם מתה ומוטלת לפניהם, אבל הם לא תופסים מה קרה כאן, הם לא מבינים את גודל ההעדר הכאב והצער, התינוק עדיין הוא יכול לשחק במשחקים שלו, ב'גולות' שלו, לצעוק ולשמוח. ואם מישהו יקח לו את המשחק שלו, על זה הוא יבכה. הוא רואה כולם בוכים והוא לא מבין על מה. הוא בשלו - והם בשלהם. הוא לא מבין, כי דעתו קטנה מלעכל

את גודל ההפסד וגודל ההעדר והחורבן שאמו נפטרה. במשך השנים כאשר הוא יגדל ויעלה במעלה ובהשגה, אז הוא ירגיש את גודל הכאב וההפסד. אותו דבר לגבי חורבן בית המקדש^ט.

מעולם לא לן אדם בירושלים ועוון בידו

אמרו רבותינו (במדבר רבה פר' כא ס' כא): 'לעולם לא לן אדם עם חטא בירושלים', תמיד של שחר בבוקר מכפר על כל חטאים שנעשו בלילה, ותמיד של 'בין הערבים' (מה שהקריבו לעת מנחה) היה מכפר על העוונות שנכשלו במשך היום. אדם ידע איזה הפסד עצום הפסדנו.

מעלת קרבן התמיד

הגמרא במסכת בבא קמא (פב:) מספרת (והמעשה ידוע לא נאריך בזה) כי בשעת החורבן, היו מלחמות בין שני אחים 'הורקנוס' ו'אריסטובולוס', אלה מבפנים ואלה מבחוץ, היה מצור על ירושלים, ולא היה קרבנות, היו ממלאים סל מלא מטבעות ודינרי זהב ומורידים להם בחבל, והם היו כנגד זה מעלים להם כבש אחד בשביל שיוכלו להמשיך

ט. בשנת תשכ"ז, אחרי המלחמה הגדולה, ברוך ה' זכינו שיכולנו לבוא ולהכנס לעיר העתיקה ואפשר לבוא ולהתפלל ב'כותל המערבי', שמעולם לא זזה שכינה ממנו (שמות רבה פר' ב ס' ב), הייתי באיזה בית אחד, (כאן בירושלים), ושמעתי אותם מדברים ודנים: 'אחרי שהכותל המערבי בידינו, האם השנה הזו יצומו בתשעה באב או לא, שהרי יש כבר כותל מערבי...! פלא והפלא מה עם שאר הכתלים האחרים? מה עם 'כותל מזרחי' 'דרומי' 'צפוני'?! אדם לא חושב על זה. שמח במה שזוכה לבוא ולהתפלל ב'כותל המערבי'. וכי זה בית המקדש? וכי זה מקום הקרבת הקרנות שמקרב את האדם לבוראו?!

הלאה להקריב את התמידין כסדרן. סוף סוף שני המחנות יהודים, והם הבינו שצריך להקריב 'קרבן התמיד'. לכן בכל יום יש 'הפסקת אש', 'הפוגה', מורידים שק של כסף ושל דינרים, בשביל להקריב את התמידין. צריכים להמשיך 'כמתכונתו'. אמר להם אותו אחד רשע, 'כל זמן שהם מקריבים תמידים, לא תצילחו כנגדם!'. ובאמת במקום הכבש הם העלו 'חזיר', וכשנעץ ציפורניו בחומה, הזדעזעה ארץ ישראל ארבעה מאות פרסה על ארבע מאות פרסה.

'על העבודה'

התנא במסכת אבות (פ"א מ"ב) אומר: 'על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים'. מה זה 'עבודה'? אומר רבינו עובדיה מברטנורא (שם) בשם רבותינו (תענית כו:), עבודה - עבודת הקרבנות. זה ה'עמוד', ה'מעמיד' של העולם".

י. בתפלת שחרית בבוקר, יש נוסח של תפלה שתיקנו לנו רבותינו לפני אמירת הקרבנות להתפלל ולבקש: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתרחם עלינו ותמחול לנו את כל חטאותינו ותכפר לנו את כל עוונותינו, ותמחול ותסלח לכל פשענו, ושתבנה בית המקדש במהרה בימינו, ונקריב לפניך קרבן התמיד'. זה הבקשה שמבקשים, על 'קרבן התמיד' שייכפר בעדנו. וכל זה נאבד לנו בעוונותינו הרבים.

יא. האם התפלה של האדם יכולה להיות 'מעמיד' או חלילה..

והיום שאין לנו 'קרבנות' יש לנו 'תפלה' (רבינו יונה אבות שם, ע' ברכות כו:). ואדם יראה אם התפלה שלו יכולה להיות 'מעמיד', או חלילה להיפך.. (וזה נושא בפני עצמו, לא נאריך בזה כעת).

תפלה על הגאולה

כאשר אדם בא להתפלל, שלא ישכח מה שמבקשים ממנו להתפלל. לדעת על מה להתפלל ועל מה לבקש. צריך להתפלל על ה'גאולה'. עומדים אנו בערב 'ניסן'^י, חודש 'ניסן' הוא זמן הגאולה, 'בניסן' נגאלו ובניסן עתידין להיגאל' (ר"ה יא רע"א). וצריכים להתפלל על ה'גאולה', על 'בית המקדש', על 'קרבנות'^י. אנחנו חייבים את זה. וזה הזמן לבקש על הדברים הללו.

להתכונן לקראת הימים הנוראים

יב.

עוד מעט 'סוף שנה'. כבר חצי שנה עברה. וכמו שחצי שנה ראשונה זו - של תשנ"ה - 'כהרף עין' עברה וחלפה, כך גם החצי השני עובר וחולף 'כהרף עין'. הזמן 'סס' במהירות גדולה. (כל אחד יתבונן, 'לפני חצי שנה בימים הללו הייתי בהכנות של ערב 'ראש השנה', קניתי 'אתרוג' 'לולב' וכו', וכבר צריכים להתחיל עם כל ההכנות של חג ה'פסח', 'מצות' וכו'). וחיש קל נעמוד לדין ביום 'ראש השנה', והפיקח עיניו בראשו, שלא להתעורר בסוף, בשעת ה'צפצוף'. גדולי עולם אמרו (ע' לרבינו ירוחם ממיר ז"ל בס' דעת חכמה ומוסר ח"ג מאמר עג בשם ר' איצ'לה בלאזר זצ"ל) שצריך להתכונן לקראת חודש אלול כבר מחודש 'שבט' (אנחנו כבר באיחור...).

יג. בזמן הזה 'תפלה' ו'תורה' מועילים 'לכפרה' במקום ה'קרבנות'

בזמן הזה, שעדיין לא זכינו שנבנה בית המקדש, יש לנו 'חצי נחמה', שה'תפלה' שלו תועיל כ'קרבן', והלימוד 'תורה' שלו יועיל לו 'לכפרה'. 'בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה' (ר"ה יח). כאשר יבנה בית המקדש יהיו אנשים שצריכים להביא 'עדרים' של 'קרבנות', 'עדר' של 'אשמות', ו'עדר' של 'חטאות' וכו'. יש לחקור אם יש בזה 'שותפות' או לא... אבל בזמן שעדיין לא זכינו לבנות בית המקדש ולעבודת הקרבנות, אתה מכפר על כך ב'תורה' וב'תפלה' (וע' נפש החיים שער ד פרק לא).

אדם בא ל'כותל המערבי', מתפלל רק על צרכיו שלו, 'ריבון העולמים, תקשיב לי, אני צריך כך וכך, אני צריך פרנסה', ובריאות, ועושה, והצלחה, מפרט את כל ה'בקשות' שלו. את כל מה שהוא צריך. אבל

י.ד. 'הריעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי'

בסוף מסכת קידושין (פב): יש ברייתא: תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר, מימי לא ראיתי צבי קיין, וארי סבל, ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער?! אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי. זה הסיבה שלבמהמות מעולם לא חסר פרנסה, רק לאדם יש קושי בפרנסה, כי 'הריעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי', הסיבה שיש קיפוח של הפרנסה - כי הריעותי את מעשי.

'למה אתה זוכר את ה'רישא' ולא את ה'סיפא'!!'

מספרים על חכם גדול ומפורסם, שבא אצלו פעם יהודי בשאלה הזו, אמר לו, 'כבוד הרב יעזור לי, כך וכך הענין, היתה לי פרנסה, ולרגל המצב, 'יוקר השערים' וגדל המסים' וכו', קיפחתי את פרנסתי, ואינני יודע מה לעשות'. אמר לו הרב, 'אני רוצה לשאול אותך שאלה אחת, למה אתה זוכר את ה'סיפא, את הסוף, ואתה לא זוכר את ה'רישא', את ההתחלה?!!'. הוא לא הבין על מה הרב מדבר, איזה 'התחלה' ואיזה 'סוף'? פירשו לו, שכוונתו לדברי התנא במסכת קדושין 'כיון שהריעותי את מעשי, וקיפחתי את פרנסתי'. אתה צועק על ה'סיפא' 'קיפחתי את פרנסתי'. הפרנסה שלי נאבדה ממני. למה אתה זוכר רק את ה'סוף'? ההתחלה אומרת 'כיון שהריעותי את מעשי', לכן, בגלל זה, 'קיפחתי את פרנסתי'. **אדם** צועק, 'ריבוננו של עולם הפרנסה שלי מקופחת, ואני 'מסכן' ו'דל' ו'רש' ואני צריך פרנסה!'. זה נכון. אמת ויציב. אבל למה אתה ה'רישא' אתה לא זוכר? למה אתה לא מבין שזה תלוי זה בזה?! את זה האדם שוכח. הוא רואה מה שנח לו ומה שטוב לו לראות. ולא היא. הרי לא חשיב קודש אברך הוא דעביד דינא בלא דינא (ברכות ה:).

תתבונן: האם מה שאתה צריך לעשות לכבוד הבורא יתברך אתה יודע?! את זה האדם שוכח. רק את מה שהוא צריך הוא זוכר. וצריך לעורר ולהתבונן בזה. להבין את גדול ההפסד שנחסרנו במה שאין לנו את הקרבנות.

גדולת מעלת אמירת 'פרשת הקרבנות' ופרשת 'פיטום הקטורת' רבינו ה'פלא יועין' (ערך קרבנות) מדבר על הענין הזה של מעלת הקרבנות ותועלתם, "ידוע כמה מאמרי רבותינו ז"ל שאמרו (ע' ויק"ר פר' ז ס"ג) שקריאת הקרבנות חשוב מאד לפני המקום" ברוך הוא, זה דבר יקר מאד, "ומעלה עליהם כאלו נבנה מקדש בימיהם, וכאלו הקריבו כל הקרבנות". כשאדם יושב ועוסק ולומד את הפרשיות של ה'קרבנות', לומד את זה בהבנה, מעלה עליו הכתוב כאילו נבנה בית המקדש בימיו והקריב את כל הקרבנות. כמה שמחה צריך להיות לאדם על זה. "וכן בזהר הקדוש (ח"ב דר"ח ע"ב) הפליגו מאד בשבח המגיע ללומד סדר מעשה הקרבנות וסדר פיטום הקטורת, עד שאמרו, דאלו הוו ידעי עלמא", שאילו היו יודעים העולם, "כמה עלאה איהי עובדא דקטורת", כמה מעולה ויקר ונכבד מעשה הקטורת "קמי קדשא בריך הוא", לפני הקב"ה, "הוו נטלי כל מלה מנה", היו לוקחים כל מילה מזה, "וסלקי לה עטרה על רישיהו", והיו עושים את זה 'עטרה' על הראש, "נכתרא דדהבא", כמו הכתר של הזהב שמניחים על הראש. "ואי יכוין בה בכל יומא", ואם הוא מכוין בפרשת ה'קטורת' בכל יום, "אית לה חולקא טבא", יהיה לו חלק טוב, "בהאי עלמא ובעלמא דאתי", בעולם הזה, ובעולם הבא, "ויסתלק מותנא", ויסתלק גזירת 'מיתה' ו'מגיפה', "מנה ומעלמא", ממנו ומכל העולם, "וישתייב מכל דינין דעלמא", והוא ניצל מכל הדינים והגזירות שיש בעולם, "ומדינא דגיהנם", ומהעונש של

גהינום בעולם הבא. "ועוד אמרו", בספר הזהר הקדוש בראשית (מדרש הנעלם פר' וירא דף ק ע"א), ובעל המימרא שם הוא רבי כרוספדאי, "בענין הקרבנות, דברית כרותה", כלומר הבטחה גמורה שאינה חוזרת, שכל מי שעוסק בסדר הקרבנות בבית הכנסת, "דאינון מלאכין" שכל אלו המלאכים, "דמדכרין חובה", שמזכירים את חובותיו של האדם בעולם הבא, "לאבאשא לה", לקטרג עליו, "לא יכלין למעבד ליה", לא יכולים לעשות לו ולדבר עליו, "אלא טיבו" אלא טוב בלבד, "וכלהו ידכרון לה לטב", וכולם יזכירו אותו לטובה, יהיו 'מליצי יושר' בעדו. אשריו למי שקטיגורו נעשה סניגורו. מבקשים מה'קטיגור' 'יש לך משהו לומר עלי? תלונה או איזה טענה כנגדו?', והוא עונה להם: 'הוא טוב מאוד, אני שמח במצוות ומשים טובים שלו, ומגיע לו ש"י עולמות!'. שאדם ידע איזה אוצר יקר הקב"ה נתן לנו ואדם מחמת חוסר שימת לב והתבוננות, מפסיד את המרגלית הזו.

אמירת פרשת הקטורת מסוגלת כנגד גזירת מיתה

מוסיף הפלא יועץ, "ובעידנא דיארע מותנא בבני נשא קימא אתגזר", בזמן שחלילה יש איזה גזירת מיתה על הציבור, איזה 'מגיפה' וכו', (ה' יעזור שלא יהיה), מה יעשו? "וכרוזא אעבר על כל חילא דשמיא", כרוז מוכרז בכל הרקיעים, "דאי יעלון בנוהי בארעא", שאם יכנסו בניו של הקב"ה, עם ישראל, בעולם הזה, "בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וימרון ברעות נפשא ולב", ויאמרו בכוונת הלב, "ענינא דקטרת בסמין" הענין של קטורת הסמים, "דיבטל מותנא מניהו", יבטל ויתבטל גזירת מיתה מעליהם.

ובאמת ידוע הענין הזה שהובא בקדמונים שכל פעם שהיה ח"ו איזה מגיפה ואיזה צרה היו מאוד זהירות בעניינים של 'פרשת הקטורת', יש לימוד מיוחד שהיו עושים, ואומרים את 'פרשת הקטורת'. כי זה הבטחה של הזהר הקדוש. כמו שהיה אצל אהרן, שהייתה מגיפה,

ועל ידי הקטורת הוא הצליח לסלק את המגיפה. אין לנו 'קטורת' אבל יש לנו 'פרשת הקטורת', אבל על ידי שאדם יגיד אותו בהתבוננות ובכוונה, הוא יסלק ממנו ומהעולם גזירת מיתה, שאנחנו (לדאבונינו) רואים יום יום.

שלא לומר פרשיות הקרבנות ב'רפיון'

מוסיף הרב 'פלא יועץ', "עין רואה גודל תועלת למוד הקרבנות וסדר פיטום הקטורת", כמה המעלה והרווח הגדול המגיע על ידי הלימוד של פרשת הקרבנות וסדר פיטום הקטורת, "ואשריהם ישראל כולם לומדים פרשת הקרבנות וסדר פיטום הקטורת, וסדר המערכה ופרק איזהו מקומן", כך נהגו 'כולם' בדורו של ה'פלא יועץ', ואם יש מי שלא ידע, ילך אצל חכם שילמדוהו (וראה להלן בסמוך), "ויש שקוראין כל פרשיות הקרבנות", בפרשת ויקרא ובפרשת צו.

שלוש פעמים בכל יום אומרים פיטום הקטורת. כאשר אדם אומר את זה ידע מה שמרוויח לעצמו, לכלל ישראל, לעולם הזה ולעולם שיבוא. שלא יאמר את זה ב'רפיון'. (יש בני אדם מקנאים, 'כמה טוב אם הייתי אשכנזי, הייתי מתחיל מנחה ב'אשרי', בלי כל ה'תוספות' של 'פרשת התמיד' ו'פרשת הקטורת' וכו'...). וכבר נדפס בסידורים השבח הזה של הזוהר הקדוש.

מעלת אמירת 'פרשת הקרבנות' ו'פיטום הקטורת' הוא בכוונת הלב דוקא **אלא** שיש תנאי, "אבל דא עקא, דלשון הזהר הקדוש דייק וקאמר", הזהר מדקדק ואומר לנו, מתי המעלה של אמירת הקרבנות והקטורת? "ויכון בהו, ושוי לבה ורעותה בהו", צריך שיקרא בכוונה ובהתבוננות. "נראה שהקורא בלי כונת הלב לא ישיג התועלויות הנזכרים בזהר הקדוש". כל המעלות הללו, דוקא אם אומר בכוונה.

ללמוד את פרשיות הקרבנות

ולכן צריך "וראו" והגון להתחזק ללמוד סדר הקרבנות וסדר פיתום הקטורת בכוונה ורעותא דלבא, לעשות נחת רוח ליוצרנו המשלם שכר טוב לעושי רצונו". ועכשיו באים הפרשיות הללו, פרשת ויקרא כל הקרבנות, ישב וילמד את זה בהתבוננות עם פירוש רש"י, על כל מילה ומילה הוא מבאר ומפרש אותה ומביא דברי רבותינו, אפילו 'תינוק', 'בין חמש למקרא' (אבות פ"ה משנה כא), כבר 'בין הפסוקים על ידי דברי רש"י'.

ללמוד את פרק 'איזהו מקומן'

בתפלת שחרית (כל אלה שמתפללים בלי דילוגים), כל יום אנחנו אומרים פרק 'איזהו מקומן', אנחנו 'אומרים' אבל לא 'מתבוננים' במה שאנחנו מוציאים מהפה. צריכים ללמוד את זה^{טו}.

טו. כשמוגיע לפרק 'איזהו מקומן' הוא מתבלבל..

סיפר לי יהודי זקן ע"ה, (כאן מירושלים, היה אדם יקר): 'אני במשך שנות חי, יותר משבעים שנה, למדתי כבר נוסח התפלה בעל פה, ואפילו של ימים טובים, אפילו תפלת מוסף של ראש השנה, אני יכול להתפלל בעל פה, היות שאני רגיל בתפלה כל כך הרבה שנים, אבל רק דבר אחד אני לא יודע בעל פה, פרק 'איזהו מקומן'.. כשאני מגיע לשם אני מאבד ידיים ורגלים'.. 'צפונות' 'מערבית'.. 'שעירים הנשרפים', מה זה 'שעירים הנשרפים'? זה 'לחש'? יש לחשים שאדם לוחש, אפילו אם הוא לא מבין את מה שהוא אומר, יש בזה איזה ענין. אבל זה לא 'לחש', זה פרק במסכת זבחים (פרק חמישי) שקבעו רבותינו בנוסח התפלה, כיון שיש בו אמירת הקרבנות וזה משמש כ'כפרה' (וכמו שנראה בהמשך בעזרת ה'), 'המורם מהם', מה זה 'המורם מהם'? 'תרומה'?.. מפרשים 'תרומה' מזה'בשר'.. איזה חסידים היו פעם.. אומר לך: 'אמרתי 'איזהו מקומן של זבחים', וגם אני שואל 'איזהו מקומן של זבחים'?!.. הוא לא מבין בין ימינו לשמאלו.

וזה לא לוקח הרבה זמן. צריך 'רצון', ואם יש את ה'רצון', האדם יוכל למצוא הרבה זמן.

שהתפלה תהיה שלימה ולא 'חסרה' ו'מטושטשת'

רבינו הגדול ה'חפץ חיים' זצ"ל בספר ליקוטי אמרים (פרק ו) כותב משל נוקב (למתבונן זה דבר נורא), על אחד שהכריז שיש לו ספריה ענקית

ללמוד כדי להבין את מה שמתפלל

צריך להבין מה שמוציא מהפה, מה שמתפלל, יקח פירוש של רבינו עובדיה ברטנורא על מסכת זבחים (פ"ה), או 'סידור יעב"ץ', או משניות עם פירושים וביאורים, שאדם ילמד פעם אחת את הפרק הזה, ויבין מה שהוא אומר בכל בוקר, ועל ידי זה האמירה שלו תועיל לו כ'כפרה'. וזה לא רק בפרק 'איזהו מקומן', זה בכל ה'תפלה' שהיא כנגד הקרבנות (ברכות כו:), ב'פסוקי דזמרה' ועוד, לפעמים אומרים זאת שנים על גבי שנים ולא מבינים באמת מה שאומרים. וצריך כל אחד ללמוד את זה. זה לא קשה. ואם קשה לו, יבקש מ'בן תורה' תלמיד חכם שיסביר וילמד אותו. רבינו ה'חפץ חיים' ע"ה, היה מקהיל ב'ראדין' קהילות והיה מלמד אותם את פרק 'איזהו מקומן'.

טז. אם ילמד מוסר - יגלה שיש לו עוד הרבה זמן לעסק התורה

וכבר הזכרתי המעשה על הגאון רבי ישראל סאלנט זצ"ל, שפעם בא אליו איזה יהודי, ואמר לו: 'כבוד הרב, אני מגדולי העשירים כאן בעיר הזו, עשיר מופלג, יש לי הרבה עסקים, 'בית חרושת' וכו', ויש לי בכל יום בסך הכל חצי שעה פנויה לתורה, ובאתי לשאול את הרב מה אני צריך ללמוד בחצי שעה הזו, 'שולחן ערוך', 'גמרא', 'משניות', 'זוהר', (התורה ארוכה), במה אני יעסוק?!'. אמר לו ר' ישראל: 'תלמד מוסר באותה חצי שעה, וכשתלמד מוסר באותה חצי שעה תראה שיש לך הרבה שעות פנויות!'.
יש בני אדם שאומרים לך 'אין לי זמן', הזמן שלו תפוס, אבל במה?.. תראה להיכן הזמן שלך הולך?! תנצל את הזמן שלך למה שצריך באמת.

של אלפי ספרים, והוא מעוניין למכור אותה. (כל מה שיגע כל ימי חייו לאסוף ספרים, הגיע הזמן שהוא רוצה למכור אותם). בא קונה, אמר לו, 'אני רוצה לקנות, אבל אני רוצה לבדוק את הספרים, אני לא קונה סתם ספרים, אני צריך לבדוק כל ספר וספר, שהספר יהיה שלם ונקי שלא יהיו הוספות בצד (גליונות וכו'), ושלא יהיה בלוי ושאר פגמים', הביא אותו לבית שלו, באמת היה מלא בספריות מלאות ספרים 'מרישא ועד סיפא', התחיל לבדוק, שואל אותו 'יש לך ש"ס בבל' שלם?', אומר לו, 'חצי יש לי, חצי אין לי'. שואל אותו: 'תלמוד ירושלמי יש לך?', עונה לו: 'אין לי'. שואל אותו: 'מדרשים 'מדרש רבה' ו'מדרש תנחומא' יש לך?', עונה לו: 'לא יודע מה זה...'. שואל אותו: 'רי"ף יש לך?', עונה לו: 'אין לי, יש לי חצי ש"ס בלי רי"ף...'. שואל אותו: 'מה כן יש לך?', ענה לו: 'הרבה סידורים'. אמר לו: 'גם סידורים אני קונה, בא נראה'. נכנס לחדר השני, כולו מלא סידורים. מוציא סידור ראשון, בהתחלה הכל יפה, אבל באמצע חסר חצי סידור. סידור שני מטושטש. סידור שלישי הוא לא בתכלית ההדפסה הטובה והראויה. וכן על זה הדרך. בקיצור נמרץ, אחרי שהוא ליקט מכל הספרים כולם, הוא מצא בקושי כמה ספרים, וכמה סידורים טובים. בעל הבית התפלא: 'בית מלא ספרים, ומה שיצא לך ממנו רק כמה עשרות ספרים? זה הכל?! מה עם כל שאר הספרים?!'. אמר לו: 'כל אחד יש לו מום אחר, זה קרוע, חסר לו דפים, וזה מטושטש, וזה בלוי'.

והנמשל, זה האדם, כל ימיו הוא עסק במלאכת ה'הדפסה', (גם בשבת הוא מדפיס...), הוא 'מדפיס' חומשים וסידורים וגמרות וכו', כל מה שהוא לומד. אבל השאלה היא איך הוא מדפיס. אדם שמתפלל בכוונה ותשומת לב, נמצא ביחד עם הציבור בשעה שהוא מתפלל, הרי ש'ה'הדפסה' טובה מאד, הסידור מתחילתו ועד סופו שלם ולא חסר. (הוא לא מתחיל ב'הודו', אלא הוא מתחיל מהתחלה). אבל אם הוא מדפיס בלי

שהוא מתבונן.. זה דומה ל'דפוס' עובד לבדו (ה' ישמור מה שיצא.. אף אחד לא מבין מה שכתוב...). אחר כך שואלים אותו בבית דין של מעלה: 'איפה ה'תלמוד בבלי' שלך?', 'איפה הרי"ף?', 'איפה ה'ירושלמי'?' (אומר להם: 'אני 'ירושלמי' מה צריך עוד..', אני 'תנא ירושלמא'..). בודקים מה שהתפלל, מה שלמד, ובסוף זה נמצא חסר, פגום, מטושטש (רח"ל). לכן צריך ללמוד היטב את כל ה'תפלה', את כל פרשיות הקרבנות כמו שצריך.

מאה ברכות בכל יום - מדוע אינם מקדשות את האדם?

שמעתי מאחד מגדולי עולם מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל (ע' קול יהודה, וע"ע תפארת חיים בשיחת הגר"י צדקה עמוד יח, ובדברי רבינו שליט"א שם סוף עמוד עו והלאה), שאמר שיחה נוקבת, הוא דיבר על 'ברכות', ואמר כך (אני חוזר כמעט על המילים שלו בדיוק): 'פליאה בעיני, הרי אנחנו יהודים חרדים, מקיימים מה שכתוב בשולחן ערוך (סי' מו ס"ג), 'חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות', ופשוט שכל אחד מאיתנו מברך מאה ברכות ויותר. תעשה חשבון, אדם במשך שנה כמה ברכות מברך? שלושים ושש אלף ברכות. היה האדם צריך להיות בסוף שנה מלאך. הרי הברכות האלה מקדשות את האדם. 'אשר קידשנו במצותיו'. ומה יוצא בסוף? אולי 'מלאך חבלה'.. למה? כיון שהברכות עפות מהפה שלו בלי התבוננות. 'זורק ברכה'. בלי התבוננות'. (כך הוא אמר בשיחה כאן בירושלים). כל בעלי המוסר צעקו על זה. דע על מה אתה מברך, ולמי אתה מברך".

י. יש אנשים שלא מבינים מה זה משנה, 'שהכל פוטר את הכל'.. סיפרו לי על אדם אחד, לפני שהיה הולך לישון היה מברך 'שהכל נהיה בדברו' והולך

עשה 'תענית דיבור' ארבעים יום..

ראיתי מעשה (ע' בס' דברי ישראל טוב, ויקרא עמוד רפו) על חכם אחד שבא אצלו איזה יהודי פשוט, שהוא ראה מה שמוכא בספרים הקדושים (ע' פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד פ"א, ושער רוח"ק דף י"א ע"ב) שמי שנוצר פיו, שישומר על הפה שלו מ'לפטפט' ולדבר ארבעים יום דברים בטלים, זוכה למדרגה הזו של 'רוח הקודש'. גם הוא רצה ליכות ל'רוח הקודש' (כולם רוצים.. להיות 'צופה עתידות', כל ליבו פתוח בחכמה ובתורה. זה דבר גדול). קיבל על עצמו תענית דיבור במשך ארבעים יום, שהוא ישב וישתוק ויזכה ל'רוח הקודש'. והתחיל לספור יום אחר יום, וצריך לתאר את יום השלושים ותשע שלו.. וליל ארבעים.. (מסתמא עשה 'תיקון כרת' באותו לילה.. הוא מצפה כבר ליום המחר שהוא יזכה ל'רוח הקודש'.. מאיזה כיון זה יגיע? 'רוח מערבית' או 'רוח צפונית' הוא לא יודע..), הגיע 'אשמורת הבוקר' ועדיין הוא לא זכה ל'רוח הקודש', הגיע שעת ה'מנחה', אין 'רוח הקודש' ואין 'ריח' של 'רוח הקודש'.. עד ששקעה החמה. עבר ארבעים יום שלמים ולא באה אליו אות 'רוח', 'רוח הקודש'.

והדבר הזה הכאיב את ליבו. ארבעים יום נצר את לשונו ולא דיבר כלום. (לפעמים יש 'לשון הרע' שה'שפתיים' של האדם 'מדגדות'.. אני מוכרח לדבר, כדי שיהיה שמחה וישוון ליהודים..). ואף על פי כן הוא כבש וחסם ונצר את פיו, ובסוף הוא לא זכה ל'רוח הקודש'.

הלך לאותו גדול, אמר לו, 'כבוד הרב, יש לי פליאה, מוכא בספרים 'עצה' ו'סגולה' שמי שנוצר פיו ארבעים יום מלדבר דברים בטלים, זוכה ל'רוח הקודש', והנה אני עבדך הנאמן, ארבעים יום לא דיברתי 'לשון הרע' וליצנות, ושמרתי על הפה כמו שצריך, בשתיקה גמורה, (בהשגחת ה'בד"ץ'..), ואף על פי כן לא זכיתי לא 'רוח' ולא 'ריח'..! שאל אותו הרב,

לישון, כי זה פוטר גם את 'קריאת שמע'.. שהרי משנה שלימה שנינו (ברכות מ). 'שהכל פוטר את הכל'. יש כאלה. אבל זה דוגמא קיצונית.

'התפללת בארבעים יום הללו?', אמר לו: 'בודאי, התפללתי', שאל אותו: 'תהילים אמרת?', אמר לו: 'כן, בכל יום אמרתי כמה מזמורים, לפי מה שיכולתי והספקתי'. אמר לו הרב: 'זה הדברים בטלים שלך!..!'

תפלה 'עבודת הלב'

תפלה צריכה להיות לא רק 'עבודת פה', אלא 'עבודת הלב', רבותינו אמרו (תענית ב.) 'איזו היא עבודה שבלב, הוי אומר זו תפלה', ה'לב' צריך לדבר. שלא יהיה ה'לב' שלו 'רדום', והפה שלו מדבר.. ה'לב' שלו נמצא בעולמות אחרים.. אם אתה 'מדבר' מה שמדבר, 'אומר' מה שאומר, אבל ה'ראש' שלך חושב על דברים אחרים, זה רק 'דיבור בעלמא'. יש לך 'דברים בטלים' גדול מזה?! זה הענין של התפלה בכלל, ושל הקרבנות בפרט. שאדם ידע איך מתפללים, שלא יהיה ב'דיבור בעלמא' ב'קריאה בעלמא'. צריך להתבונן, לשים לב למה שמוציא מפיו. [וכדברי רבינו יהודה ז"ל בספר הכוזרי (מאמר ג' ס"ה) ויהיה לשון המתפלל מסכים עם המחשבה ולא יאמר תפלתו על דרך המנהג והטבע כמו הזרזיר והתוכי, אלא עם כל מילה מחשבה וכונה בה, עיין שם כל דבריו היקרים].

'התפשטות הגשמיות'

מזן ע"ה בשלחן ערוך (סי' צח ס"א) כותב: 'כך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה'. שכל עניני הגוף בטלים, לא שרירין ולא קיימין. 'התפשטות הגשמיות' פירושו שהגוף שלו היה בטל, 'כמאן דליתא דמיו', כל כולו קודש קדשים בשעת התפלה כשהוא עומד לפני ה' יתברך. זה

לא נתפס בשכל שלנו, שלשה פעמים ביום מתקריבים למעלת הנבואה!" אבל זה מחייב גם אותנו. את כולנו. הרי מרן ע"ה העתיק את זה ב'שלחן ערוך'. ופירושו של דבר שזה שייך גם אלינו. לכל הפחות שאדם צריך לשאוף לזה. (יש כאלה שבתפלה יש להם 'התפשטות הרוחניות'.. כולו מצפה מתי תגמר התפלה.. כמה זה ארוך.. מרגיש 'עול'. וזה הבחינה לאדם, כמו שהזכרנו בתחילת השיעור היום - ראה בהערה ד').

מעשה בזה על מרן רבי יעקב אבוחצירא זצ"ל

מובא בספרים על רבי יעקב אבוחצירא ע"ה, שכל תפלה ותפלה, שחרית מנחה וערבית, רק תפלת ה'עמידה' הייתה אורכת לו

יח. עומד להתפלל כדי לברוח מהייסורים..

מספרים על ה'יהודי הקדוש' מ'פשיסחא', רבי יעקב יצחק מפשיסחא זצ"ל, (מכמה סיבות קראו לו ה'יהודי הקדוש', ואחת הסיבות, לפי שהייתה לו חרדה נוראית מה' יתברך. כשהיה אומר 'ברוך אתה ה'.. או כשהיה מזכיר שם 'הוי"ה' באיזה פסוק, היו שיניו נוקשות זו בזו עד שנשרו כל שיניו. לכן תיארו אותו בתואר 'היהודי הקדוש'). שפעם אחת התפלל לקב"ה, 'ריבון העולמים, אמנם אנחנו אומרים בנוסח התפלה ביום הכיפורים 'ולא על ידי ייסורים רעים', רוצים 'מחילה' ו'כפרה' אבל לא על ידי ייסורים, כי זה מכאיב, מו' יכול לעמוד בזה? אבל אני מבקש 'לשעה קלה', שיהיה לי תשובה ו'כפרה' על ידי ייסורים!', מבקש - מקבל. וקיבל, ייסורי תופת. אדם שמבקש מהבורא ומקבל, הוא מקבל 'מנה הגונה', ייסורים קשים ביותר. ראה שהוא לא יכל לעמוד בייסורים הללו, אמר, 'יש לי עצה, אם בשולחן ערוך (שם) כתוב שכאשר מתפללים צריך להגיע למדרגה של התפשטות הגשמיות, שהגשמיות שלו בטלה, אם כן זה מה שאני אעשה, אני אעמוד להתפלל תפלת מנחה, וממילא אני אהיה במדרגה של התפשטות הגשמיות, ועד שאגמור את התפלה תעבור השעה הזו ואעבור הכל בשלום, ולא ארגיש בייסורים'. (שהרי הגוף' בטל, והנשמה לא מרגישה בייסורים). וכך היה. כיון שהתפלה שלו הייתה תפלה כמו שצריך. כל כולו היה מונח התפלה, עם התפשטות הגשמיות. זיע"א.

במשך שעה אחת. וכל כולו היה מונח בתפלה, לא שומע כלום, ממש 'התפשטות הגשמיות'. והיו שני 'סקרנים' שרצו לבדוק עד כמה הרב מכין בתפלה, אמרו, 'בא נעשה בדיקה עד כמה הוא מרוכז, נבוא ונתקוטט לידו נעשה רעש, ונראה אם הוא יגיב ויתייחס, זה יהיה המבחן..'. וכך עשו, הרב התחיל להתפלל, ובאו שני הסקרנים האלה, והתחילו לצעוק אחד על השני, הראשון אמר, 'אתה כך', והשני אומר לו, 'וכן למר', וכו' וכו', עד שאחד הוציא 'אקדח' וירה כמה יריות בשמים, והם תוך כדי מסתכלים על הרב לראות אם הוא שומע או לא. אבל הרב ממשיך בתפלה ללא כל הפרעה. אחרי התפלה באו אליו, אמרו לו, 'מחילה כבוד הרב, שאנחנו תקף אותנו יצרנו, וכעסנו והרעשנו וירינו, ומסתמא הפרענו לרב בתפלה'. אמר להם הרב, 'אני לא יודע על מה אתם מדברים..'. כך זה היה התפלה שלו. (ויש כאלה להיפך, בשעת התפלה הוא נמצא עם כל השאר.. הוא 'מציץ' על פלוני, ו'חושב' על אלמוני..).

ה'איכות' של הלימוד בענייני הקרבנות

ומסיים ה'פלא יועץ', "והאיש אשר חננו ה' להיות חלקו מיושבי בית המדרש, מה טוב ומה נעים שיקבע עיתים ללמוד בש"ס", בתלמוד, "או בהרמב"ם", בהלכות הללו, "בהלכות מעשה הקרבנות. כי עושה נחת רוח גדול ליוצרו יותר משאר לימודים", יש איכויות בדברים הללו, כל 'תורה' זה דבר יקר נכבד ונפלא, אבל הלימוד בפרשיות של הקרבנות עושה נחת רוח ליוצרו יותר משאר לימודים, "ועל כגון זה נאמר אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו" (ברכות יז.). ה' יוכנו, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

חידו"ת לפרשת ויקרא

א. בענין העושה מצוה שלא כתקנה

תשם"ד.

ויקרא (א' י"ד): "ואם מן העוף עולה קרבנו לה', והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו וגו' ושסע אתו בכנפיו לא יבדיל, והקטיר אותו הכהן המזבח על העצים אשר על האש עולה הוא אשה ריח ניחוח לה'".
ופירש רש"י ז"ל: "בכנפיו, נוצה ממש והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו, ולמה אמר הכתוב והקטיר כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני".

ודברים נוראים ראיתי לרבינו הגדול זצ"ל בספר חתם סופר שם (ד"ד ע"ב): "ואם מן העוף קרבנו וגו', פירש רש"י והלא אין ריח רע יותר מן הכנפים אלא שיהיה המזבח מהודר בקרבנו של עני".

יש לפרש משום שאין חטא בעולם גורם רע כל כך כמו **העושה מצוה שלא כתקנה**, משום שמוסיף ניצוצות אל הטומאה, ועונשו בזה עניות וכו' וכו', והנה ישראל ליונה נמשלו והכנפים רומזים על המצוות כמבואר במסכת שבת (מ"ט א') מה יונה כנפיה מגינות עליה אף מצות מגינות על ישראל ע"ש.

ומשום כך כנפים שרופים ריחם רע מאוד, לומר שהם [המצוות] גרועים מאוד מכל העבירות שבעולם **אם לא נעשה כתקנה**, ועל כן ציוה הקב"ה להקריבם לכנפים עם היונה והתור לכפר על מצות שלא נעשו כתקנן כדי להציל מן העניות, וזה הוא שיהא מהודר ושבע מקרבנו של עני לכפר עליו, "רח"ל ורח"ל".

ועם שאיני כדאי כלל וכלל, בענייני דברים ככתבן צריכים אצלי ביאור, דמהו זה העושה "מצוה שלא כתקנה" דקאמר רבינו הגדול זצ"ל, אם הכוונה "לא לשמה", והרי לימדונו לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ' ב'), ולא מסתברא מילתא לומר דחיסרון כוונת לשמה במצוה יפעל שהמצוה תגרום רעה כל כך "מה שאין שום חטא בעולם עושה", וש"מ מצוה זו גרועה מאוד מכל העבירות שבעולם" כלשונו בקדושה זיע"א.

ואם כוונתו ז"ל שעשה המצוה אבל לא לפי כל פרטי עשיית המצוה המבוארים בהקדמת ספר חרדים ובספר חיי אדם (כלל ס"ח) כגון שחיסר זריזות, יראה ושמחה, או שעושה המצוה ויוצא בה בדיעבד, גם זה אינו נראה שיהיה חמור כל כך, מכל החטאים שבעולם.

ואדרבה הגאון רבי יוסף ענגיל ז"ל בספרו לקח טוב (כלל ט"ו אות כ"ג) כה כתב: "יש להסתפק אם יש לאדם לקיים שתי מצות ואין ביכולתו רק או לעשות שתיהם שלא כתקנן, או לעשות אחת כתקנה והשנייה תתבטל לגמרי מה עדיף בזה", ומצדד לומר דעדיף לעשות ולקיים שתי מצוות שלא כתקנן ולא אחת כתיקונה עיין שם. וכל העניין צ"ב ולא כתבתי אלא לעורר, ועיין.

גם מה שכתב רבינו החתם סופר זצ"ל שיהיה שבע מקרבנו של עני לכפר עליו, כנ"ל, כפרה זו לא ידעתי מה היא והרי מדובר בקרבן עולה שבא לרצונו ולא לשם כפרה, ותו מה חטא חטא העני שהביא עוף לקרבנו שצריך לכפרה, ועיין שם בדברי רש"י ז"ל ואור החיים ז"ל ודוק.

ב. בענין טעם המליקה בצפורן ולא בסכין

ויקרא (א' י"ד): "ואם מן העוף עולה קרבנו לה', והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו, והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח".

ופירש רש"י ז"ל: "ומלק, אין מליקה בכלי, אלא בעצמו של כהן, קוצץ בצפרנו ממול העורף, וחותר מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוצצין", ועיין ספרא שם.

וראיתי בספר שפתי כהן על התורה שמות (ד' כ"ה) על הפסוק ותקח צפורנה צור ותכרת ערלת בנה, שכה כתב: "שמעתי למה לקחה צור ולא סכין, ובודאי היה להם סכין, כי מי שלוקח אשתו ובניו והולכין למלון, ודאי שלוקחין כלי תשמישי הבית. אלא לפי שהברזל לא היה לו חלק בקדושה שנאמר (דברים כ"ז ה') לא תניף עליהם ברזל, לזה לא נזכר סכין בתורה, שאף בעקידה נאמר (בראשית כ"ב י') ויקח את המאכלת דבר שחותך ואוכל, וכן ביהושע נאמר לו (יהושע ה' ב') עשה לך חרבות צורים. אמר [במדרש בראשית רבה (פ"א ס"ח) הובא] בילקוט שמעוני יהושע שם (רמז

נ"ב) אמר רבי אמי בארבעה מקומות נאמר בלשון הזה עשה לך, בשלושה נתפרש, באחד לא נתפרש, עשה לך תיבת עצי גופר, נתפרש אע"פ דקדוּס, עשה לך חרבות צורים נתפרש גלבין דטינרי, עשה לך שתי חצוצרות כסף נתפרש, עשה לך שרף לא נתפרש, הרי חרבות צורים פירוש טינרא, וכן מצור החלמיש מטינרא תקיפא, אבל כשבא דוד להרוג לגלית ולקח חמישה חלוקי אבנים ונעשו אחת, והיה כובע נחושת על ראשו [של גלית], אמר לו הקב"ה לברזל תרכך עצמך שתיכנס בך האבן, ואעשה לך חלק בקדושה, וזו איזמל של מילה וסכין של שחיטה, וזה אחד מהדברים שהשליט הקב"ה הרך בקשה. וכתב הרב מנחם ריקאנטי ז"ל בענין המליקה שלא להניף ברזל על הקרבן, שהרי אפילו במזבח נאמר לא תניף עליהם ברזל, כל שכן בקרבן עצמו, אמנם בקרבן הבהמה אי אפשר בענין אחר עכ"ל. [נדברי הרב הרקאנטי מצאתי בפרשת תצוה עיין שם].

ועם שאיני כדאי, בעניתי איני מבין מה שאמר ש"ב בקרבן בהמה אי אפשר בענין אחר", ולכן הותר לשחוט בסכין של ברזל כנ"ל, ולכאורה הרי אפשר ואפשר, וכדקיימא לן בשלחן ערוך יו"ד (סימן ו' סעיף א'): "בכל דבר התלוש שוחטין, בין בסכין, בין בצור, בין זכוכית, בין בקרומית של קנה האגם (הגה ושן וצפורן יחיד), וכיוצא בהם מדברים החותכים, והוא שיהיה פיו חד ולא יהיה בו פגם", ואם כן משכחת לה לשחוט הבהמה בצור או זכוכית, או בקרומית של קנה וכו'.

ותו יש לי להבין, אין הכי נמי ברזל נפסל, כדכתיב לא תניף עליהם ברזל, מכל מקום הרי יכלו לשחוט הבהמות במקדש בסכין העשויה ממתכת אחרת, כגון כסף וזהב ונחשת, שהרי אפילו גבי מקור הדברים, המלמד, דהיינו "לא תניף ברזל עליהם ברזל", דוקא ברזל אסור אבל בשאר מתכות מותר, וזו לשון רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל שמות שם: "ואני אומר כי טעם המצוה, בעבור היות הברזל חרב והוא המחריב העולם, ולכן נקרא כך, והנה עשו אשר שנאו השי"ת (מלאכי א' ג'), הוא היורש החרב, שאמר לו ועל חרבך תחיה (בראשית כ"ז מ'), והחרב הוא כחו בשמים ובארץ, כי במאדים ובמזלות הדם החרב יצליח, ובהם תראה גבורתו, ולכן לא יובא בית ה', וזהו הטעם שהזכירו הכתוב בפירוש אשר לא תבנה אתהן גזית, כי בהניפך עליהם שום ברזל לעשותם כן, הנפת עליה חרבך המרצח ומרבה חללים וחללת אותה, ומפני זה לא היה במשכן ברזל, כי גם יתידותיו שהיו

טובות יותר [להעשות] מברזל, עשה נחשת, וכן בבית עולמים לא נעשה בו כלי ברזל, מלבד הסכינים כי השחיטה אינה עבודה, והכתוב לא אסר לבנות גזית רק בהניף עליהן ברזל, כי פירש כאשר חרבך הנפת עליה, ומפורש בזה לא תניף עליהן ברזל (דברים כ"ז ה'), ואם בא לסתת אותן בכלי כסף, או בשמיר שהזכירו רבותינו (סוטה מ"ח ב') הרי זה מותר", וכן הוא בדברי רבינו בחיי ז"ל לתורה שם עיין בו.

הרי מבואר באר היטב בדברי הרמב"ן ז"ל שגם בעצם ובגוף האיסור שלא תניף עליהם ברזל, דוקא ברזל נאסר, אבל שאר מתכות מותר, וכן כתב הגאון מלבי"ם ז"ל שמות שם, והאריך בזה בספר פרדס יוסף שם, וכתבתי במקומו בס"ד.

וראיתי שכבר הדבר מפורש בדברות רבותינו ז"ל, וכדרשתם שם במכילתא דרשב"י שמות (כ' כ"א): "זו היא שרבך יוחנן בן זכאי אומר מה ראה ברזל ליפסל **מכל מיני מתכות כולן**, מפני שהחרב נעשית ממנו, וחרב סימן פורענות, ומזבח סימן כפרה, מעבירין דבר שהוא סימן פורענות מפני דבר שהוא סימן כפרה", וחושבני דהיינו שכתב רש"י ז"ל שמות שם: "גזית לשון גזיזה שפוסלן ומכתתן **בברזל**" ודוק היטב.

ובעת איני יודע מדוע רבינו הרמב"ן ז"ל לא הזכיר דברי מכילתא דרבי שמעון שמפורש שם כדבריו שרק מתכת ברזל נאסרה ולא שאר מיני מתכות, והרי מכילתא דרשב"י באה לידי הרמב"ן ז"ל ומזכירה כמה וכמה פעמים עיין לו בראשית (מ"ט ל"א), שמות (י"ד י"ט, כ' ח', כ"א ג', כ"ב י"ב), ויקרא (כ"ג כ"ד), וי"ל.

ואם כן יכלו לשחוט הבהמות בסכין נחשת או כסף, ומדוע כתב מהר"ם רקאנטי ז"ל שלא היה אפשר באופן אחר, וכן דוק בטעמו של הרמב"ן ז"ל שגם סכין ברזל הותרה במשכן אחר שחיטה אינה עבודה ודוק.

ואכתוב עוד שמה שכתב הרמב"ן ז"ל: "ומפני זה לא היה במשכן ברזל, כי גם יתדותיו שהיו טובות יותר [להעשות] מברזל, עשה נחשת, וכן בבית עולמים לא נעשה בו כלי ברזל", יש להעיר שרש"י ז"ל שמות (כ"ה כ"ט) כתב גבי לחם הפנים: "והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס **ברזל**, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן ואותו דפוס קרוי קערה", הרי שלפי רש"י ז"ל היה ברזל במשכן ובמקדש.

ורש"י ז"ל יומא (י"ב סע"א) גבי המהפך בצינורא שכתב: "ויהפוך במזבח החיצון אחד מאיברי התמיד במזלג של ברזל", ושוב מבואר בדברי רש"י שהיה במקדש ברזל, והגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו ובחרת בחיים (ס"פ במדבר די"ט ע"ג) עמד בדברי רש"י הללו שהצנורא היתה מברזל, וכתב נראה שדוקא באבני המזבח הוא שנאמר לא תניף עליהם ברזל, והא ראייה שהשחיטה היתה בסכין של ברזל ע"ש, ונעלם ממני שהרי מסכין של ברזל אין ראייה, וכפי שהבאתי מהרמב"ן ז"ל שסכין שחיטה מברזל היתה כי שחיטה אינה עבודה, או מטעמו של מהר"ם ריקאנטי ז"ל דלעיל דאין דנים אפשר מאי אפשר כנ"ל, ועיין בפירוש תפארת ישראל מדות (פ"ג מ"ד אות מ"ה) ולא הזכיר דברי רש"י שהצנורות היו מברזל, שוב ראיתי בהגהות רש"ש יומא שם שהאריך, וכתבתי במקומו בס"ד.

גם אכתוב מה שהתעוררתי בדברי המדרש רבה המובאים, בילקוט שמעוני הושע הנ"ל "אמר רבי אמי בארבעה מקומות נאמר בלשון הזה עשה לך", ואני מצאתי עוד שני מקומות בתנ"ך שאמר לשון "עשה לך" כדלקמיה.

הראשון, בספר ירמיה (כ"ז א'): "היה הדבר הזה אל ירמיה מאת ה' לאמר, כה אמר ה' אלי עשה לך מוסרות ומטות ונתתם על צוארך", ואמרו במדרש תנחומא (פרשת וירא ס"ג): "הקב"ה אמר לירמיה עשה לך מוסרות ומטות ונתתם על צוארך, כמו שנבוכדנצר עתיד ליתן בצואריהן של בני וכן עשה".

והשני בספר יחזקאל (י"ב ג'): "ואתה בן אדם עשה לך כלי גולה וגולה יומם לעיניהם, וגלית ממקומך אל מקום אחר לעיניהם", ובמסכת נדרים (מ"א סע"ב): "אמר רבי אמי אמר רב מאי דכתיב ואתה בן אדם עשה לך כלי גולה - זו נר וקערה ושטיח, ובמדרש איכה רבה (פ"א סכ"ב): "כך אמר לו הקב"ה ליחזקאל ואתה בן אדם עשה לך כלי גולה, מהו כלי גולה, רבי חייא בר אבא ורבי שמעון ב"ר חלפתא, רבי חייא בר אבא אמר חמת ושטיח וקערה, וכל אחד ואחד יש לו לשמש שני דברים חמת נותן בה קמח ונותנה תחת ראשו, וקערה אוכל בה ושותה בה, שטיח לישיבה וישן עליה, ורבי שמעון ב"ר חלפתא אמר קופה של ארבעת אזנים, והיא מחזקת את הכל", דוק ועיין.

ג. בענין כל דבש לא תקטירו

ויקרא (ב' י"א): "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה".

ופירש רבינו אברהם ׳ן עזרא ז"ל: "שאור הוא המחמץ, גם כן הדבש, ורבים אמרו שפירושו דבש תמרים וכן כל ארץ זבת חלב ודבש, ויש להם כדמות ראייה בספר עזרא".

ובעת נעלמה ממני כוונתו ז"ל מה דמות ראייה יש בספר עזרא שממנו יש ללמוד שדבש היינו דבש תמרים.

ועיינתי למפרשי הראב"ע ז"ל בספר מרגליות טובה שם, וראיתי בפירוש מקור חיים (אות י"ז) שכתב: "בספר עזרא, רוצה לומר שכתוב בספר דברי הימים ב' (ל"א ה') וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן ותירוש ויצהר ודבש כל תבואת השדה", ולא יתכן לפרשו כי אם תמרים, כי אין מביאים ביכורים מן הדבש, ומה שכתב הראב"ע ז"ל בספר עזרא הוא טעות, וכיוצא בזה כתב בפירוש באר יצחק על הראב"ע שם (ר"צ ע"ב) שטעות סופר הוא בדברי הראב"ע והכוונה לפסוק בספר דברי הימים עש"ב.

וגם בפירוש אהל יוסף שם (אות י"ז) פירש כן על פי הפסוק בספר דברי הימים הנ"ל וסיים: "תמהתי על הראב"ע שאמר כי הוא בספר עזרא - ואינו שם, אבל הוא בספר דברי הימים (ב' ל"א), ולפי דעתי היתה שכחה בדעתו".

והדברים תמוהים ורחוקים לייחס כזאת לראב"ע ז"ל, דכל התורה כמאן דמונה בכיסתיה, ובפרט שהוא אומר ש"דמות ראייה יש", ואילו המקרא דספר דברי הימים שהביאו המפרשים הנ"ל הוא יותר "מדמות ראייה", כך שלענ"ד קשה לומר שלפסוק בספר דברי הימים הנ"ל נתכוין הראב"ע ז"ל.

ומצאתי להרה"ג רבי שלום פרידמן ז"ל בספרו מילי דברכות (דף כ"ג) שמה שכתב הראב"ע ספר עזרא, הכוונה לספר דברי הימים הנ"ל, שאותו כתב עזרא כדאיתא במסכת בבא בתרא (ט"ז א'), והרב אהל יוסף שתמה שאינו בספר עזרא, ממנו נעלמו דברי התלמוד הנ"ל.

וראיתי שכבר קדמו בספר עזרה להבין על הראב"ע שם, [ומה שכתב שם תרומה הוא טעות וצריך לומר ביכורים ע"ש], ומלבד שהוא דוחק, עוד קיימת הטענה דלעיל "שאינו דמות ראייה" וצ"ב.

ובם"ד אכתוב אני עני הנראה לי בזה דהנה עיין בספר נחמיה (י' ל"ו):
 "ולהביא את בכורי אדמתנו ובכורי כל פרי כל עץ שנה בשנה לבית
 ה'", ופירש שם הראב"ע ז"ל עצמו: "ולהביא את בכורי אדמתינו, כעומר
 ושתי הלחם: כל פרי עץ, הם הנזכרים בפסוק הגפן ותאנה ורמון ושאר
 העצים והם שבעה מינים וכן אמרו חז"ל אין מביאין ביכורים אלא משבעת
 המינים בלבד כענין ולקחת מראשית כל פרי האדמה".

ומבואר שהביאו ביכורים מפרי העץ ובע"כ הכוונה גם לתמרים שהם
 מבכורי פרי העץ ומינה שדבש שאין להביא הוא דבש תמרים, ולכן
 הוא רק דמות ראייה ודוק. [ועיין בחידושי חת"ס ז"ל נדרים (נ"ה א') ע"ש].

ומה שאמר הראב"ע ז"ל "ספר עזרא" ולא אמר נחמיה, כי כבר נודע שלפני
 רבותינו הראשונים לא היה קיים ספר נחמיה בפני עצמו, אלא היה
 כלול עם ספר עזרא וקראו לספר נחמיה בשם ספר עזרא, ועיין סוכה (י"ב
 א') ורש"י ולגרע"א בגליון הש"ס שם, ולמו"ז הגאון בעל כף החיים ז"ל
 בסוף ספרו חיים עד העולם בחידושים לסוטה (ט"ל א' ד"ג ע"א), ובחיבורי
 כנסת חיים (סימן רמ"ט ריש דף קנ"ד), ובהגהות מקור חסד על ספר חסידים
 (סימן תפ"ב אות ד'), ולפני רבות בשנים הארכתי במאמר מיוחד בס"ד.

ובזה תבין אומרם במדרש במדבר רבה (פט"ז ס"ז): "זהו שאמר **עזרא** ולא
 שמעו אל מצותך ומאנו לשמוע", והוא פסוק בספר נחמיה (ט' ט"ז),
 וכן במדרש תנחומא הקדום (פרשת שמיני ס"א): "וכן עזרא אמר לישראל לכו
 אכלו משמנים" ע"ש, והוא בספר נחמיה (ח' י') ובהערות שם כתב: "ספר
 נחמיה היה נקרא ספר עזרא", ובמדרש הגדול דברים (ד' ג'): "וכן הוא
 מפורש בעזרא ואשר לא ניתן", והוא פסוק בספר נחמיה (י' ל"ו) ועיין
 בהערות שם, ונעלם דבר זה מהרב ברכת אהרן על מסכת ברכות (מאמר ג'
 סק"א) ואכמ"ל.

ד. בענין הכבש מקדש את הראוי לו

ויקרא (ב' י"ב): "קרבן ראשית תקריבו אתם לה', ואל המזבח לא יעלו לריח
 ניחח".

זבחים (פ"ז א'): "כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו - כך הכבש מקדש,
 תנו רבנן הנוגע במזבח אין לי אלא מזבח, כבש מנין תלמוד לומר

את המזבח, כלי שרת מניין תלמוד לומר כל הנוגע בהם יקדש, ופירש רש"י ז"ל: "את המזבח, ומשחת את המזבח לרבות את הכבש", וכן הוא בתוספות זבחים (שם ד"ה כבש) עיין שם.

ומתבאר דאחר דכתיב "את" המזבח, דרשינן "את" לרבות כבש, ובס"ד נתעוררתי והרי מחלוקת גדולה יש בין התנאים אם דרשינן את לרבות כנודע עיין פסחים (כ"ב ב'), וקידושין (נ"ז א') ובבא קמא (מ"א א') ומנחות (י"א ב') ותוספות שם ועוד, ולפי זה היה לו לתלמוד הא ניהא למאן דדריש את לרבות, אלא למאן דלא דריש את לרבות מאי איכא למימר, כדאמר בכריתות (כ"ב ב') ונדרים (ג' סע"א) ועוד.

והנאון יעב"ץ ז"ל בהגהותיו זבחים שם כה כתב: "תלמוד לומר את המזבח, נ"ב לא מצאתי פסוק כזה כמו שכתוב כאן, אך בפרשת כי תשא (שמות ל' כ"ו וכ"ח) בפרשת שמן המשחה כתוב ומשחת בו את אהל מועד ואת מזבח העולה, וצריך לומר כאן ואת מזבח, וכך צריך לומר בפירוש רש"י עכ"ל, ועיין בהגהות שיטה מקובצת כאן בשם רבי בצלאל אשכנזי ז"ל ודוק.

והנה גם לפי הגהת הגאון יעב"ץ ז"ל דמקרא הנ"ל ואת מזבח העולה מהא דרשינן ונפיק לן דכבש מקדש, מכל מקום מתיבת "את" דרשינן לה, ולפי זה הדרה שאלתינו למקומה.

ומה שציין הגאון יעב"ץ ז"ל לקרא דפרשת כי תשא גבי שמן המשחה, כוונתו לספר שמות פרק ל': "ועשית אתו שמן משחת קדש וגו' ומשחת בו את אהל מועד וגו', ואת מזבח העולה ואת כל כליו ואת הכיור ואת כנו, קדשת אתם והיו קדש קדשים כל הנגע בהם יקדש" ע"ש. [נכיוצא בזה תראה בספר במדבר (ו' א'): "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אתו ויקדש אתו כל כליו, ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אותם"].

ובענייני נראה לי להציע דנפקא לן ממקרא דספר שמות (מ' י'): "ומשחת את מזבח העולה ואת כל כליו וקדשת את המזבח והיה המזבח קדש קדשים", שבפסוק הזה מפורש בפרטות על המזבח שימשח למזבח ויקדשו, ומצאתי שרבינו עובדיה ז"ל בפירושו למשנה מסכת זבחים (פ"ט מ"ז) כתב כך: "הכבש מקדש דכתיב ומשחת את המזבח וגו', את לרבות

את הכבש עכ"ל, וציין המציין שם שמות פרק מ' והיינו כמו שהצעתו בס"ד, אבל אינו מוכרח כי רבינו עובדיה ז"ל העתיק דברי רש"י, וגם בדבריו יש לתקן כהגהת הגאון יעב"ץ ודוק.

ולא ידעתי מדוע הגאון יעב"ץ ז"ל לא הזכיר דברי רש"י במסכת זבחים לעיל מינה (ע"ז א'): "ואל המזבח לא יעלו, בתר לא תקטירו ממנו דדרשינן מינה כל שממנו לאישים כתיב: ורבי אליעזר - להכי כתיב אותם למעוטי אשור ודבש למעוטי שיריים מאזהרת אל המזבח לא יעלו דמרבינן מינה כבש כמזבח כדתניא בתורת כהנים אין לי אלא מזבח, כבש מניין תלמוד לומר אל המזבח", הרי שרש"י ז"ל מביא מדברי התורה כהנים דילפינן לה מקרא דספר ויקרא (ב' י"ב) הנ"ל ומתיבת אל נפקא, ולא מתיבת את, ולפי זה אתי שפיר נמי מה שהערתי לעיל למאן דלא דריש את מנין ליה דכבש מקדש ודוק.

וראיתי עתה בהגהות יפה עינים זבחים שם שכה כתב: "את המזבח פירש רש"י קרא ומשחת את המזבח ולעיל (ע"ז א' ד"ה ור"א כצ"ל) מביא קרא ואל המזבח לא יעלו, וכן הוא בתורת כהנים פרשת ויקרא (נדבה פ"ג), ועוד שם פרשת צו (פ"א ה"ג), וכן הוא גם בירושלמי שבת (פ"ז ה"ב) ונראה דיש לגרוס גם כאן ואל המזבח עכ"ל.

ולפי זה תמוה שהגאון יעב"ץ ז"ל כתב להגיה בדברי התלמוד ורש"י, ולא ראה לדברות רבותינו ז"ל תורת כהנים בשני מקומות, ולירושלמי בשבת שהגירסה שם "ואל" המזבח, וכן מבואר בפירושי רבותינו הראשונים על הספרא עיין בפירוש המיוחס לר"ש ופירוש הראב"ד שם (דל"א ע"א), וצ"ע.

ובהנהות רבינו הגר"א ז"ל לתורת כהנים שם ראיתי שכתב להגיה וזו לשונו: "אל המזבח לא יעלו לריח ניחוח, טעות סופר וצריך לומר את המזבח", ועם שאיני כדאי בעניותי איני מבין, חדא דהרי רבותינו הראשונים רש"י בזבחים והמיוחס לר"ש והראב"ד שם גרסו ככתוב לפנינו, וכן ראיתי בפירוש המיוחס לרבינו גרשום מנחות (נ"ז סע"ב) ע"ש, ובפרט שהוא מוכרח שהרי אין פסוק כזה "את המזבח" וכדכתב הגאון יעב"ץ ז"ל, ותו יש לי להבין מדוע רבינו הגר"א ז"ל הגיה כן בתורת כהנים פרשת צו, ולכאורה היה לו הגיה כבר בפרשת ויקרא ושם השאיר הגירסה הישנה ואל המזבח וצ"ב.

ועוד יש לעיין, דהא אנן קיימא לן סתם ספרא רבי יהודה כמאמרם במסכת שבת (קל"ז א') ועירובין (צ"ו ב') ובכל הנסמן שם במסורת הש"ס, ועיין כריתות (ד' א'),

והתוספות ז"ל בבכורות (מ"ב א' ד"ה אלמה) כתבו: "כל כמה דאיכא לאוקמיה סתם ספרא [כרבי יהודה] כוותיה מוקמינן", ולפי הגהת רבינו הגר"א ז"ל יוצא דהספרא דורש מתיבת "את" המזבח לרבות הכבש, והרי רבי יהודה לא דריש את כמפורש במסכת סוטה (י"ז א') וכן כתבו התוספות בסוטה שם, ובמנחות (י"א ב') דרבי יהודה "ו" את דריש, אבל את לא דריש לרבות, וכן ראיתי שנקטו בדעת רבי יהודה דלא דריש את לרבות בספר מלא הרועים ח"ב (ערך את לרבות אות י"א), ובשו"ת בית יצחק או"ח (סימן י' אות י'), ובשו"ת תורת רפאל או"ח (סימן ה' ד"ה וא"כ ד"ב ע"ב), ובספר חידושי הגר"ר בענגיס ז"ל ח"א (ס"ס י"ח) ע"ש, ולפיכך נעלם ממני מה שמצאתי לגאון המובהק רבי דוד פארדו ז"ל בספרו היקר משכיל לדוד על פירוש רש"י לתורה דברים (י"א ו') שכתב בפשיטות דרבי יהודה דורש את לרבות ע"ש וצ"ע, ונתבאר היטב במקומו בס"ד.

אבל זה יש ליישב דאין הכי נמי סתם ספרא רבי יהודה מכל מקום מצינו ברייתות דספרא דלא כדעת רבי יהודה, כההיא דשבועות (י"ג א') שהעמידו ברייתא דספרא כרבי ולא כרבי יהודה, וכההיא דכריתות (כ' ב') וכ"א א') שהעמידו הברייתא כרבי ישמעאל שדורש התורה במדת כלל ופרט ודלא כרבי יהודה דדרש בריבוי ומיעוט עיין בחיבורי אור משה (ס"ס ט') ע"ש, וכההיא דסנהדרין (נ' ב') "תנו רבנן את אביה היא מחללת" וכו', והיא ברייתא סתמא בספרא (פרשת אמור), ורבא העמידה שם (נ"א א') כרבי שמעון, ועיין בתוספות שם (ד"ה הא מני) ודוק היטב.

ובהגהות יפה עינים כריתות (ט' ב'): "הכל הולך אחר החטאת, כך נסתם בספרא (פרשת מצורע פ"ז) והוא כרבי שמעון, ודלא כרבי יהודה, אף דסתם ספרא רבי יהודה", ועיין בהגהות הגאון רבי אליעזר משה מפניסק ז"ל לעירובין (צ"ו ב'), עיין שם.

והנאון המובהק רבי יהודה נאג"ר ז"ל בספרו היקר לימודי ה' (לימוד ט'), כתב אף על גב דסתם ספרא רבי יהודה, הני מילי בסתם, דהכי נמי מצוי במשניות כמה סתמא דלא כרבי מאיר ע"ש.

ובזאת כבר כתבו גם רבותינו בעלי התוספות ז"ל נדה (כ"ח סע"ב): "וההיא ברייתא דבכורות דהזכר וכו' איכא למימר דלא אתיא כרבי יהודה וכו' ואף על גב דסתם ספרא רבי יהודה היא, היינו בסתמא אחרינא אבל הא על כרחך לאו רבי יהודה היא". וכן הוא בתוספות בכורות (מ"ב ב'), ועיין שם בהגהות הגאון רש"ש ז"ל, ועיין בזה בחיבורי ברית יעקב (סימן ד' הערה ז') ובחיבורי הדר יעקב ח"א (סימן ל"ד) וש"נ.

ודע כי לפי הגהת הגאון יעב"ץ ז"ל שכבש מקדש למדנו מקרא ואת מזבח העולה כנ"ל, יש ליישב התמיה שתמהתי לעיל, כי התוספות במנחות (י"א ב') כתבו דגם לרבי יהודה דלא דריש את לרבות מכל מקום כשכתוב "ו"את עם תוספת או ו', אזי רבי יהודה מודה דדרשינן לרבות ע"ש, ולפי הגהת הגאון יעב"ץ ז"ל כתוב במקרא "ו"את מזבח, וא"ש, דוק ועיין.

* * *

קידושין (נ"ג א') נחלקו האמוראים רב ורבי יוחנן אם רבי יהודה חזר בו וסובר דהמקדש אשה בקדשים מקודשת או לא ואמרו: "אמר אביי כוותיה דרבי יוחנן מסתברא, דתניא מנין שאין חולקים מנחות כנגד זבחים וכו', סתם ספרא מני רבי יהודה, והוא קאמר דלית בה דין חלוקה כלל, שמע מינה".

ולחאמור יש להבין מאי "שמע מינה" דקא מסיק ואמר אביי נחרצות, שהרי אף שסתם ספרא רבי יהודה, מכל מקום מצינו ברייתות בספרא דלא כרבי יהודה וכנ"ל, וגדולה מזו הרי **אביי עצמו** במסכת שבועות (י"ג א') העמיד ברייתא דספרא דלא כרבי יהודה ואמר רבי היא ע"ש.

ובעל כרחין צריך לומר דאין הכי נמי יש ברייתות בספרא שאינם כסברת רבי יהודה, מכל מקום היינו כאשר נתחוויר ונתברר לנו ממקום אחר ויש גילוי מבואר שהברייתא הזו אינה הולכת כסברת רבי יהודה, אבל כל שלא מצינו ראיה וגילוי גמור להא, יש לנו לתלות ולומר דברייתא דספרא כרבי יהודה היא ועדיין צריך עיון לימוד וליבון. [וצע"ה היא דהביא הגאון יפה עינים בכריתות שהבאתי לעיל].

ה. בענין ריח ניחוח האמור בבקר ובעז

תשנ"ח.

ויקרא (ג' א'): "ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב וגו', והקטירו אותו בני אהרן המזבחה וגו' אשה ריח ניחוח לה', ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים לה' אם כשב הוא מקריב את קרבנו וגו', והקטירו הכהן המזבחה לחם אשה לה', ואם עז קרבנו והקריבו לפני ה' וגו', והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה לריח ניחוח כל חלב לה'".

ובס"ד נתעוררתי שיש להבין מדוע דוקא בשלמים **דבקר**, וכן שלמים **דעז** כתוב "לריח ניחוח" אבל בשלמים **דכבש** לא נזכר ענין ריח ניחוח, וצ"ב, רשמתי למזכרת עד שנעיין בדברי רבותינו המפרשים. [וכאשר המעיין יראה בפסוקי קרבן שלמים של בקר ושל כבש ושל עז יראה וימצא עוד שינויים שהתורה שינתה בהם].

והאידנא שנת תשע"ז מצאתי לגאון המובהק רבינו המלבי"ם ז"ל שם ויקרא (ג' ה' סימן קע"ה) שכה כתב: "אשה ריח ניחוח לה'. בשלמי בקר ובשלמי עז כתוב מלת אשה שני פעמים בכל אחד, וריח ניחוח נאמר בבקר ובעז, ולא נאמר **בכבש**. ולה' נאמר בבקר ובכשב, ולא בעז. ולחם נאמר בכבש ובעז ולא בבקר. ולמד מגזירה שוה ממלת אשה שמיותר בכל אחד ליתן את האמור בכולן בכל אחד ואחד שכולם קרוין לחם, ונפקא מינה לענין שבעל מום מוזהר עליהם כמו שיתבאר לקמן (פרשת אמור), ושכולם צריך להקריבן לשם ריח ניחוח, ולשם מי שאמר והיה העולם, וכבר כתבתי למעלה (סימן ע"ט) שאחד מדרכי ההיקש שלפעמים כפל שם או פועל שני פעמים למען נקיש שני המשפטים זה לזה "עכל"ק.

חרי שהגאון מלבי"ם ז"ל הרגיש בדבר אבל לא כתב נימוק והסבר לדבר, ועיין. [והוסיף עוד דקדוקים בפסוקים אלו דקרבן שלמים כאשר רמזתי לעיל].

עוד נתעוררתי בס"ד שבמסכת פסחים (נ"ח סע"א) היה ויכוח בין המלך למלכה אם כבש עדיף על עז, או עז עדיף על כבש עיין שם, ולכאורה היו יכולים להכריע מדאקדמיה קרא לכבש לפני עז כנ"ל, שמע מינה דהוא יותר חשוב, כי כל הקודם מעולה על חבירו ונזכר לפניו, וכההיא דמנחות (ט"ז סע"א): "תנא כשהוא מתחיל מתחיל בלבן הכנף מין כנף, וכשהוא

מסיים מסיים בלבן, מעלין בקודש ולא מורידין, ופירש רש"י ז"ל שם: "מין כנף, תחילה, ואחר כך פתיל תכלת, והאידנא דעבדינן חמשה קשרים היינו דאמרינן שקולה מצות ציצית ככל התורה כולה הלכך עבדינן שני קשרים מלמעלה ושלשה מלמטה, משום מעלין בקדש ואין מורידין, וכיון דאקדמה קרא למין כנף שמע מינה חשוב הוא, הלכך אי מסיים בתכלת הוה ליה מוריד סוף הציצית מתחילתה", ועיין באריכות בספר משמר הלוי (פרשת עקב) ובחיבורי הנכחי (בסימן הבא ##) ודוק.

ו. בענין מעלת קרבן שעירת עזים על כבשה

ויקרא (ד' כ"ז): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם וגו', והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא וגו', ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה".

בפרשה זו נתבאר דין אדם מישראל שנכשל בשוגג בלאו שזדונו כרת ואמרה תורה שיביא קרבן חטאת ויתכפר לו, ויכול הוא להביא לחטאת או שעירת עזים, או כבשה.

ולכאורה יכול הוא להביא או שעירת עזים או כבשה, ואין הפרש בשניהם לא שנא שעירה לא שנא כבשה ולכתחילה יכול להביא זו או זו, אבל מצאתי דבר נפלא בספר הזהר הקדוש ח"א (דר"ס ע"א): "יחיד כד חב בכולהו מצוות לא תעשה דאית בהו כרת, שעירת עזים בעי לקרבא **לכתחילה**, אלא כד לית ליה יקריב כשבה" עכ"ל.

ומבואר חידוש גדול דלעולם יש לו לחוטא בשגגה להביא שעירה בתחילה, אבל אם יש סיבה שאינו יכול אזי בדיעבד יכול להביא כשבה, ולכאורה אינו מובן מהיכן יצא לו לזוה"ק חידוש זה.

ובס"ד עלה בדעתי שהזהר הקדוש הבין מתוך שהתורה פתחה והקדימה שעירה לכשבה, שמע מינה דשעירה חשיבה טפי ואותה יש להקריב בתחילה, וכהיא דמנחות (ט"ל סע"א): "תנא כשהוא מתחיל מתחיל בלבן הכנף מין כנף, וכשהוא מסיים מסיים בלבן, מעלין בקודש ולא מורידין", ופירש רש"י ז"ל שם: "מין כנף, תחילה, ואחר כך פתיל תכלת, והאידנא דעבדינן חמשה קשרים היינו דאמרינן שקולה מצות ציצית ככל התורה

כולה הלכך עבדינן שני קשרים מלמעלה ושלשה מלמטה, משום מעלין בקדש ואין מורידין, וכיון דאקדמה קרא למין כנף שמע מינה חשוב הוא, הלכך אי מסיים בתכלת הוה ליה מוריד סוף הציצית מתחילתה.

וביוצא בזה תראה בדברי הרמב"ם ז"ל סוף הלכות מעילה (פ"ח ה"ח): "כל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן אמרו חכמים שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד שבעשיית החוקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא, והקדימה תורה ציווי על החוקים שנאמר ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם".

ובזאת כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות סנהדרין (פכ"א ה"ו): "היו לפני הדיינים בעלי דין הרבה מקדימין את דין היתום לדין האלמנה שנאמר שפטו יתום ריבו אלמנה".

ומבואר דכל שהמקרא מקדימו מזה אנחנו למדים דחשוב הוא יותר, ומכאן אחר שהקדימה התורה שעירה ואחר כך כשבה, שמע מינה שעירה חשובה יותר ולכן יש לו לחוטא להקדים ולהביא השעירה קודם ואם אינו יכול יביא כבשה, זה הנלע"ד ביישוב דברי רבותינו ז"ל בספר הזהר הקדוש דוק ועיין.

ועיין בענין זה דכל דאקימיה קרא חשוב הוא יותר - בסנהדרין (מ"ט ב') ור"ן שם, ושו"ת שאגת אריה (סימן כ"ט), וערכין (כ"א א') ומנחת חינוך (מצוה קס"ח אות א'), ושו"ת אחיעזר ח"ב (סימן מ"ט), ועיין תוספות ברכות (ט"ל ב') ופני יהושע שם, ותוספות נזיר (י"ח א') ועוד.

ואפילו בדברי תורה שבעל פה היא המשנה מצינו כזאת, כדתנן במסכת שבת (קכ"ו ב'): "מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני בטול בית המדרש".

ובתלמוד שם (קכ"ז א'): "אמר רבי יוחנן גדולה הכנסת אורחין מהשכמת בית המדרש, דקתני מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש. ורב דימי מנהרדעא אמר יותר מהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין, והדר ומפני בטול בית המדרש", ופירש רש"י ז"ל: "דתנא דידן אקדמה ברישא" עכ"ל.

ומפורש שנחלקו אמוראי אם כל הנשנה ראשון חשוב מהנשנה לאחריו, שלרבי יוחנן שקולים הם, אבל לרב דימי ראשון ראשון חשוב,

ועיין בארוכה בזה בספר משמר הלוי כריתות (סימן ל"א) ובספרו משמר הלוי על התורה (פרשת עקב) ע"ש.

ועיין בזה בהגהות מצפה איתן לסנהדרין (מ"ט ב'), ולגאון הנצי"ב ז"ל במרומי שדה שם ובספרו העמק שאלה שרמז שם, ולגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו נפש חיים (מערכת א' אות נ"א ואות ס"ד), ולגאון מהרש"ם ז"ל דעת תורה יו"ד (סימן ו' אות א') שהאריך, ועיין לו גם בספר דעת תורה או"ח (סימן תע"ג ס"ה), ועיין בספר משנת יעקב חלק בעי חיי (ס"פ נציבים דף קי"ט), וספר ויגד משה (דף קס"ה), ועוד עיין בזה בחיבורי זרע חיים (סימן ו' אות ב'), ובחיבורי תורת יעקב (סימן נ"ד), ובחיבורי הדר יעקב ח"ה (סימן כ"ה), ובשאר חיבורי, ונתבאר במקומו בס"ד.

מיהו עצם הדבר צריך עיון ובירור, כי כה שנינו בסוף מסכת כריתות (כ"ח א') רבי שמעון אומר כבשים קודמין את העזים בכל מקום, יכול מפני שהן מובחרים מהם תלמוד לומר ואם כבש יביא קרבנו לחטאת, מלמד ששניהם שקולים, ופירש רש"י ז"ל: "כבשים קודמין לעזים, דבכל דוכתא כתיב מן הכבשים, והדר מן העזים תקחו וכן או לשה בכבשים או בעזים: יכול, האומר הרי עלי עולה ויש לו כבש ועז יביא כבש: תלמוד לומר ואם כבש יביא קרבנו לחטאת, ואם כבש יביא וגו' ולעיל מיניה כתיב והביא את קרבנו שעירת עזים, כאן הקדים עז לכבש ובחטאת יחיד כתיב, אלמא איזה שירצה יקריב".

ומפורש שרבי שמעון מלמדנו שאין נפקותא בכבשים או בעזים ששניהם שווים ואיזה מהם שירצה יכול להקריב לכתחילה, ולכאורה אין זה כדברי ספר הזהר הקדוש. ולא דמי לההיא דמנחות הנ"ל, דהכא כיון שהתורה פעם הקדימה כבשים לעזים ופעם עזים לכבשים, לכן שקולים הם, מה שאין כן גבי מין הכנף שהקדים הלבן לתכלת, ולא מצינו במקום אחר שהקדים תכלת ללבן, כל כי האי אמרינן מדאקדמה קרא שמע מינה חשוב הוא יותר ודוק].

ואין אני מקשה ששיטת התלמוד בדעת רבי שמעון דלא כשיטת ספר הזהר, ואיך יתכן כגון דא שרבי שמעון יהיה שלא כספרו ספר הזהר - דהא לא קשיא מידי, וכבר מצינו כזאת גם גבי מדרש ספרי, שאף שאמרו סתם ספרי רבי שמעון (סנהדרין פ"א א'), מכל מקום יש ברייתות דספרי דלא אתו כרבי שמעון, וכבר הרגישו בזה גדולי האחרונים וכתבו כן, עיין לגאון רבי

חיים פאלאג'י ז"ל בספרו שו"ת לב חיים ח"א (סימן ע"ח ד"ק ע"ב), והגאון רבי אברהם הכהן ז"ל משאלוניקי בספרו היקר טהרת המים (מערכת ס' כלל י"ג), וכן כתב הגאון מהרש"ם ז"ל בספר תשובותיו ח"ד (סימן קל"ח ד"ה ומה), עיין בדבריהם, ועיין בחיבורי ברית יעקב (סימן ד' הערה ז'), ובחיבורי תורת יעקב (סימן קע"ט אות ב' דף תקנ"ח), ובחיבורי הדר יעקב ח"א (סימן ל"ג) עש"ב. [ועוד עיין בחיבורי כרם יעקב (סימן י"ב דקי"ג ע"ב), ובחיבורי אור משה (סימן ט' ד"ה ואין), ובחיבורי יחי יוסף (סימן ט"ו דקצ"ב ע"א), ועיין גם בחיבורי תורת יעקב (סימן קפ"ב) ודוק היטב].

אלא כוונתי שיש להתיישב מדברי רבי שמעון במשנה בכריתות הנ"ל מתבאר דאין שום מעליותא לכתחילה בשעירים על כבשים, ושניהם שווים ושקולים זה כזה ממש, ואילו בספר הזהר מבואר "שעירת עזים בעי לקרבא לכתחילה, וכד לית ליה יקריב כשבה", הרי ששעירת עזים לכתחילה עדיפא, ופלא בעיני שלא ראיתי מי שעמד בדברי רבותינו שבספר הזהר הקדוש הנ"ל, ורשמתי למזכרת.

ובמסכת סוטה (ל"ב ב') מבואר דגבי קרבן חטאת עם שאין מעליותא בין להביא כבשה או שעירה, מכל מקום היה לו להביא כבשה שיש לה אליה ויחשבו שהיא זכר, כדי שלא יתפרסם שהוא נכשל בשוגג באיסור כרת, מכל מקום לאו משום שיש מעליותא בכבשה על שעירה, דלעולם תרוויהו שוו ואין מעלה בזה על זה, אלא הוא האדם החוטא מצדו היה לו להביא כבשה כדי להסתיר חטאו עיין שם ודוק היטב. [ולדברינו כאן תראה שלא דק מה שרמז בהגהות ניצוצי זהר לזהר הנ"ל להחיא דסוטה וכאילו דפליגי, עיין ותבין].

ז. בענין אשם ודאי

ויקרא (ה' י"ד): "וידבר ה' אל משה לאמר, נפש כי תמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן וגו', ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו וגו'. וידבר ה' אל משה לאמר, נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו, או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר על אחת מכל אשר יעשה האדם

לחטא בהנה, והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את האבדה אשר מצא".

כאן ביארה לנו התורה הקדושה פרשת אשמות, וסדרה אשם מעילות אשם תלוי ואשם גזלות כנ"ל, ובס"ד נתעוררתי בכמה דקדוקים ואכתוב למזכרת עד שנעיין בה בס"ד.

א. במסכת זבחים (נ"ד סע"ב) התנא שם מונה חמישה מיני אשמות ואלו הן: אשם גזילות, אשם מעילות אשם שפחה חרופה אשם נזיר ואשם מצורע, ויש לדקדק מדוע התנא שנה דבריו דלא כסדר המקרא שהוא הקדים אשם גזילות לאשם מעילות, והא תנא אהיכא קאי אקרא קאי (ברכות ב' א').

ב. יש לי לדעת מדוע פרשת אשם שפחה חרופה נאמרה לקמן בספר ויקרא (פרשת קדושים) ולא נאמרה ביחד עם אשם מעילות ואשם גזילות שכל האשמות הללו באים על חטא, עיין לקמיה.

ג. מדוע התורה לפרשת אשם תלוי כתבה באמצע בין אשם מעילות לאשם גזילות, ובפרט אם אם אשם תלוי אינו מכפר עיין בחיבורי הנכחי בסיומן הבא, ותראה שהתנא דזבחים סידר לפרשת אשם תלוי בסוף אחרי ששנה כל חמשת האשמות.

ד. מבואר במקראות לעיל שפרשת אשם מעילות ואשם תלוי נאמרו למשה רבינו בפעם אחת, ואחר כך בא הדיבור מהקב"ה למשה רבינו ונאמרה לו פרשת אשם גזילות, ויש לי להבין מדוע לא נאמרה פרשת אשם גזילות ביחד עם אשם מעילות ואשם תלוי, ואם משום שיהיו הפסקות ויוכל משה להתבונן בין פרשה לפרשה כדפירש רש"י לעיל (ויקרא א' א'), אם כן מדוע פרשת אשם מעילות ופרשת אשם תלוי נאמרו באותו דיבור.

ה. התנא דזבחים דלעיל סידר אשם נזיר אשם מצורע, ולכאורה גם זה שלא כסדר המקרא, שפרשת נזיר היא בחומש במדבר פרשת נשא, ואילו פרשת אשם מצורע קדמה שהיא נאמרה בחומש ויקרא פרשת מצורע.

ו. רש"י ז"ל שבת (ע"א ב') כתב: "אשם ודאי, כל אשמות קרוין אשם ודאי, חוץ מאשם תלוי שהוא בא על לא הודע, והן שלשה הבאין על חטא אשם מעילות, אשם גזילות, אשם שפחה חרופה", עוד כתב רש"י ז"ל חולין (מ"א ב') כתב: "אשם ודאי, אשם גזילות דהיינו נשבע לשקר לכפירת ממון, אשם מעילות, אשם שפחה חרופה, ועל שם שאשם תלוי בא על ספיקו קרי

להו' להני אשם ודאי". הרי שאשם ודאי הבא על חטא הם שלשה אשם מעילות, אשם גזילות, אשם שפחה חרופה, אבל רש"י יומא (פ"ה ב') כתב: "אשם ודאי הם אשם גזילות ומעילות, ויש אשם שהוא תלוי, הבא על שגגת ספק כרת", ומדוע כאן לא הזכיר גם אשם שפחה חרופה כדלעיל, צ"ב. רשמתי כל ההערות והדקדוקים הנ"ל למזכרת עד שבס"ד נעיין בה ובדברי רבותינו מפרשי התורה ומפרשי המשנה אשר הם לנו לעינים, ולפי שעה לא איסתייעא מילתא לעיין בדברי קדשם ז"ל.

ח. בענין אשם תלוי אם מכפר

ויקרא (ה' י"ז): "ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ולא ידע ואשם ונשא עונו, והביא איל תמים מן הצאן בערוך לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע, ונסלח לו, אשם הוא אשם אשם ה'".

ופירש רש"י ז"ל: "ולא ידע ואשם והביא איל וגו' הענין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו, כגון חלב ושומן לפניו וכסבור ששתיהן היתר ואכל את האחת, אמרו לו אחת של חלב היתה ולא ידע אם זו של חלב אכל, הרי זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא, ואם יודע לו לאחר זמן יביא חטאת".

ופשט לשונו מורה שאשם תלוי אין בו מגדרי כפרה, אלא כל כוחו רק להגן עליו מן היסורים, והנני לקבוע כאן רשימה שכתבתי בענין זה מלשונות רבותינו ז"ל אם מצינו סגנון וגדרי כפרה באשם תלוי, ואקוה שיהיו הדברים לתועלת המעינים הי"ו.

חנה רש"י ז"ל בכריתות (י"ז ב') כתב: "אשם תלוי אינו בא אלא להגין מן הייסורין, עד שיודע לו ויביא חטאת כדמפרש בפרק בתרא (לקמן כ"ה) הילכך שתי חתיכות ואכל אחת ונשארה האחת אפשר שיבוא לאחר זמן בקי שיכיר אם זו הנותרת שומן ודאי חלב אכל ויביא חטאת, אבל חתיכה אחת ואכלה אי אפשר לבררה", וזו לשון רש"י זכחים (מ"ה א'): "הקדש וחולין לפניו ונהנה מאחד מהם כסבור שניהם חולין, ועכשיו אינו יודע מאיזה מהן נהנה מביא אשם תלוי להגן מן היסורין עד שיודע לו שודאי

מעל ומביא אשם ודאי", ובחולין (מ"א ב') כתב רש"י ז"ל: "אשם תלוי בא על ספק חיוב כרת כגון שתי חתיכות לפניו ואכל אחת מהן, ובאו עדים ואמרו אחת מהן של חלב היתה ואין ידוע איזו אכל, אשתו ואחותו עמו בבית כסבור שבא על אשתו ונחלף ולא ידע למחר על איזו מהם בא שהיו שתיהן במטה והוא לא היה יודע מביא אשם תלוי להגין מן היסורין עד שיודע לו אם חטא", וחושבני שמכל דברות רש"י ז"ל הללו יוצא שאשם תלוי אין בו אלא הגנה מן היסורים אבל לא מצינו בו צד כפרה שיש בשאר הקרבנות כחטאת ואשם ודאי.

בריתות (כ"ה ב'): "תנו רבנן חמשה אשמות מכפרין אשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה, מאי קאמר אמר רב יוסף ה"ק חמשה אשמות מכפרין כפרה גמורה ואשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה", ופירש רש"י ז"ל: "חמש אשמות, אשם גזילות ומעילות שפחה חרופה ונזיר ומצורע: אשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה דלכי מתיידע ליה מייתי חטאת", וריהוט לשון התלמוד כאן מורה שיש מגדרי כפרה באשם תלוי, ורק כפרה גמורה ממש אין בו, וכן ראיתי לרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות שגגות (פ"ח ה"א) שכתב: "כל חטא שחייבין על שגגתו חטאת קבועה, חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי, ומהו לא נודע, אם נסתפק לו אם שגג בדבר זה או לא שגג, הרי זה מצווה להקריב אשם שנאמר ולא ידע ואשם ונשא עונו והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם וזהו הנקרא אשם תלוי מפני שהוא מכפר על הספק, ותולה לו, עד שיודע לו בודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו", ומדקדוק לשונו שכתב תרתי דאשם תלוי שהוא מכפר על הספק ותולה לו וכו' משמע שיש בקרבן אשם תלוי כפרה על החוטא ונראה שמקור דבריו מדברי התלמוד כריתות דלעיל ודוק.

ומצאתי כזאת גם בדברות רש"י ז"ל, שבת (ע"א ב'): "אשם תלוי דשאר עבירות דספק כרת אינו מכפר כפרה גמורה, וכשיוודע לו דודאי חטא מביא חטאת", הרי שכאן רש"י ז"ל עצמו נקט לשון התלמוד דכריתות הנ"ל דאשם תלוי אינו מכפר "כפרה גמורה", ומינה דאית ביה כפרה על כל פנים אלא שאינו גומר הכפרה, וכזאת מפורש בדברי רש"י ז"ל תמורה (ל"ד א') שכתב: "אשם תלוי ישרף, אם שחטו וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא והשתא הוה חולין שנשחטו בעזרה אבל אם לא נודע לו יאכל כשאר אשמות דאשם קרייה רחמנא בפרשת ויקרא לכפר על הספק, ולהגין

מן הייסורים, עד שיוודע לו אם ודאי חטא ויביא חטאת כדאמרינן בכריתות (כ"ו ב'), וכן כתב רש"י יומא (פ"ה ב'): "אשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה, אלא תולה להגן עליו מן היסורין, עד שיוודע לו שודאי חטא ויביא חטאת, הכי ילפינן לה בכריתות (כ"ו ב')", ובמיוחס לרש"י נזיר (כ"ג א'): "מביא אשם תלוי ומתכפר לו" ודוק.

ואלו דברות רבינו הרמב"ן ז"ל בפירושו לתורה ויקרא (ה' ט"ז): "טעם אשם הוא אשום אשם לה", יאמר כי הקרבן הזה אף על פי שהוא בא על הספק - אשם הוא, כי אשום אשם לה' היודע כל תעלומות, ואם אולי חטא לו יענישנו", והביאו דבריו בספר "מושב זקנים" על התורה שם ובפירושו רבינו הטור הארוך שם, והגאון רבי דוד פארדו ז"ל בספרו משכיל לדוד בראשית ט"ו ט') כתב: "איל כנגד האשם תלוי דהוה סלקא דעתין דכיון דאינו מכפר אלא תולה דלא לימנייה" ובספר משך חכמה ויקרא (ה' י"ז): "ולא ידע ואשם ונשא עונו, פירוש, דאף אחרי הכפרה של אשם תלוי, כי מתיידע לו מביא חטאתו, לכן אמר ונשא עונו, שאם חטא הוא נושא העון אף אחרי הכפרה, ואשם תלוי אינו בא רק להגין מן היסורין שעליו", והגאון הנצי"ב ז"ל בפירושו העמק דבר ויקרא (ה' י"ז) כתב: "באמת מי שחייב אשם תלוי גרוע ממי שחייב אשם ודאי, שהרי אחמיר ביה רחמנא שמביא דוקא אשם בכסף שקלים. ועדיין אינו מתכפר לגמרי ואם נודע שחייב חטאת בברור הרי זה מביא חטאת ואשם תלוי אינו בא אלא להצילו מן היסורין. ועל כרחין חטא לפני ה' עד שנענש בזה שהגיע ליד כך. ונשא עונו. פירוש אי אפשר להיות לו כפרה לעולם אפילו כשיבוא המחויב כמו שכתבתי" ע"כ.

זה מה שבס"ד מצאתי וראיתי בענין זה, והמעייין הי"ו יראה שיש להשוות הדברים, ובפרט שהפסוק אומר על אשם תלוי "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע, ונסלח לו", כמובא בראש דברינו, ותן לחכם וגו'.

מ. בענין תשומת יד

ויקרא (ה' כ"א): "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה וכחש בעמיתו בפקדון, או בתשומת יד, או בגזל, או עשק את עמיתו, או מצא אבדה וכחש בה, ונשבע על שקר על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטא בהנה".

ומבואר שהתורה פירטה **חמש** דוגמאות כחש בעמיתו בפקדון, תשומת יד (הלואה ערש"י), גזל, עושק, מצא אבדה.

אבל כשבאה התורה לומר חיוב הנ"ל (פסוק כ"ג) כה כתבה: "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל, או את העושק אשר עשק, או את הפקדון אשר הפקד אתו, או את האבדה או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו".

הרי שכאן התורה רק מפרטת **ארבעה**, גזל, עושק, פקדון, אבדה, אבל המכחש בהלואה דהיינו תשומת יד הנ"ל, לא הזכירה התורה כלל, וזו לשון רשב"ם ז"ל שם: "ביום אשמתו, כשיתודה לשוב מחטאתו על אחד מכל האמורים למעלה פקדון, או גזל, או עושק, או אבדה" עכ"ל, הרי שגם הוא מפרט רק ארבע דוגמאות וצ"ב.

ועם שיש לדחוק ולומר שבפסוק הכתוב "או מכל אשר ישבע עליו לשקר", נכלל ענין תשומת יד, עדיין יש לדעת דמדוע תשומת יד נכלל בכללות, ולא פרטה התורה תשומת יד במפורש כמו שעשתה בשאר ארבעה הציורים הנ"ל וצ"ב.

עוד יש להבין מדוע כאן התורה לא שמרה על **הסדר** כדלעיל, שכאן זכרו בראש גזל ועושק, ואילו לעיל בציורים הסדר, פקדון, תשומת יד, גזל עושק וצ"ב.

ובהיותי בזה אכתוב כאן מה שבעניותי לא זכיתי להבין בדברי חז"ל מרבנן קמאי דקמאי ז"ל ואשמח אם רבותי המעיינים הי"ו יפרשו ויסבירו הדברים.

שבועות (מ' ב'): "הכופר במלוה כשר כשר לעדות, בפקדון פסול לעדות". ופירש רש"י ז"ל: "הכופר במלוה ובאו עדים והוא לא נשבע כשר לעדות, ולא אמרינן חוב אממונא הוא אלא אשתמוטי קא משתמיט ליה משום דמלוה להוצאה ניתנה ואין עכשיו בידו במה לפרוע, בפקדון פסול לעדות ואפילו לא נשבע, דמשעה שכפר איחשוד ליה אממונא ומוקמינן לה בדאתו סהדי דההיא שעתא הוה בידיה דליכא למימר אירכס ליה ומשתמט עד דבחיש ומשכח ליה".

ומפורש בדברי רש"י ז"ל דמה שאמרו שהכופר במלוה כשר לעדות היינו דוקא כל עוד **שלא נשבע**, אבל אחר שנשבע גם הכופר במלוה פסול וכן"ל.

וראיתי לחד מן רבנן קמאי עלום שם, בספר שערי שבועות שם (ש"כ ח"ד די"ג ע"ב) שכה כתב: "שנים הם החשודין שאין נאמנים בשבועתם, האחד שיתברר עליו שנשבע לשקר באחד מארבע שבועות, הראשונה שבועת העדות, השניה שכפר בפקדון ונשבע, השלישית שבועת שוא, הרביעית שבועת קטנים, וראיה שעל אלו השבועות נקרא חשוד מדתנן (שבועות מ"ה ב') חשוד על השבועה כיצד אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון ואפילו שבועת שוא, ואמרו בתלמוד וליתני שבועת ביטוי - תנא שבועת שוא וכל דדמי לה.

ומכאן תשובה למורים שמה שנאמר בתלמוד הכופר במלוה כשר לעדות הכופר בפקדון פסול לעדות, בכפירה בלא שבועה נאמר, אבל נשבע - זה וזה פסול, ואם הוא כדברי המורים ליתני נמי במשנתינו אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון ואחת שבועת מלוה, ומאי שנא דתני פקדון ולא תני מלוה, אלא שמע מינה שהכופר במלוה כשר לעדות ואפילו בשנשבע, וכבר פירשנו הכל בספרנו שער העדיות".

ובענייני עם שאיני כדאי כלל וכלל, נעלם ממני מה ראיה הביא נגד שיטת רש"י ז"ל שהכופר במלוה כשר רק כשלא נשבע מהא דלא תני שבועת מלוה, ולא ידעתי מהו "שבועת מלוה", והרי כשהתנא שנה שבועת הפקדון נכלל בזה שבועת מלוה דדא ודדא אחת היא ואין שום שינוי דין בין פקדון גזל עושק והלוואה כמפורש במקראות דספר ויקרא המובאים בראש דברינו, וכששנה התנא שבועת הפקדון נכללו כל דדמי ליה, מה שאין כן בשבועת עדות ושבועת שוא שחלוקים בדיניהם, וכל אחת ואחת הוזקק התנא לכתוב, וצ"ע.